

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського факультету

Іван КАРПЕНКО

“21” червня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АНТИЧНА КУЛЬТУРА
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти __ **перший (бакалавр)**

галузь знань __ 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва)

спеціальність __ 034 Культурологія
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма __ Культурологія, Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів, Урбаністичні студії
(шифр і назва)

вид дисципліни __ обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

факультет __ філософський

2024 / 2025 навчальний рік

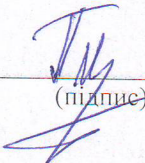

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету
Протокол №11 від 21 червня 2024 р.

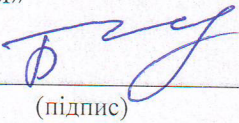
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доктор філософ. наук, доцент, професор кафедри теорії
культури і філософії науки Титар О. В.

Програму схвалено на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського
факультету
Протокол № 11 від 17 червня 2024 р.

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

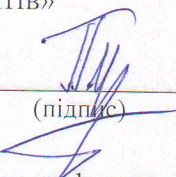

(підпис) Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Культурологія»
Гарант освітньо-професійної програми «Культурологія»

(підпис) Ігор БІЛЕЦЬКИЙ
(прізвище та ініціали)

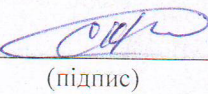
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Візуальне мистецтво і
менеджмент культурних проєктів»

Гарант освітньо-професійної програми
«Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів»

(підпис) Дмитрій ПЕТРЕНКО
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол № 10 від 19 червня 2024 р

Голова методичної комісії філософського факультету

(підпис) Сергій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Антична культура**» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

галузь знань __03-Гуманітарні науки

спеціальності _____ **034 - Культурологія** _____

ОПІ Культурологія, Візуальне мистецтво і менеджмент культурних проєктів, Урбаністичні студії _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

оволодіння студентами фактологічними та теоретичними матеріалами з античної культури, структурування та поглиблення знань студентів з історії культур античності, формування у студентів уявлень про основні підходи та напрямки аналізу античної культури.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни освітлення загальної проблематики античного культурознавства,

ознайомлення студентів з найбільш важливими етапами еволюції культур античності, аналіз найбільш значущих феноменів їх розвитку, актуалізація дослідницьких навичок у галузі культурологічної компаративістики, визначення ролі і місця культурної спадщини античності в сучасній культурі та світовій цивілізації.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

Програму адаптовано до умов дистанційного навчання. Всі заняття проводяться онлайн на платформі Google Meet, Zoom. 25 % часу лекції резервується для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу, які проходять в форматі відеоконференції

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
32 год.	16 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	14 год.
Самостійна робота	

86 год.	120 год.
Індивідуальні завдання	
Контрольна 10 год., курсова 30 годин	

1.6. Заплановані результати навчання

- навички методології аналізу культурних об'єктів;
- знання з культурологічного категоріального апарату та основних першоджерел;
- випускник може продемонструвати поглиблені знання з історії культури, основних культурних епох (античність);
- вміння навчатись і працювати самостійно;
  - спроможність до культурологічного дослідження, опису та класифікації артефактів,
  - спроможність до написання культурологічних текстів, курсової роботи;
  - здатність здійснювати на базі сучасних фахових методик всебічний аналіз об'єктів культурологічного дослідження.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ № 1 Культура Давньої Греції та Давнього Риму: загальна характеристика

Тема 1 Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства Давня Греція. Значення крито-мікенської цивілізації. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції

Поняття “античної культури”, хронологічні межі античної культури, археологічне, історичне, культурологічне вивчення античності. Головні античні джерела та автори. Античність з точки зору Відродження та Нового часу. Сучасний стан античного культурознавства, основні методики вивчення античності. Антична спадщина на території України. Значення та актуальність античної культури.

Передумови розвитку культури Давньої Греції. Геокліматичні фактори. Телурократія та таласократія. Крито-мікенська цивілізація. Палацова культура. Особливості критської архаїки. Морська справа та торгівля. Вазова кераміка. Лінійне письмо. Об'єднання міст під егідою Кноссу. Мікенська культура. Мікенська архітектура. Мегарон – прототип грецького храму. Крито-мікенська цивілізація у грецькій міфології. “Темні віки”. Гомерівський період. Грецька протоміська община зі засадами самоуправління та басілевс. Різниця ванака – басілевса. Гомерівський аристократичний ідеал. Архаїчний період – зародження ранньокласових державних форм. Метрополія та колонії. Становлення полісу. Пряма демократія. Законодавчі реформи. Багатоманітність полісів. Протистояння Афіни – Спарта.

Грецьке письмо та грецька писемність.

Тема 2 Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя Класичний період давньогрецької культури

Поліс як суспільний організм грецької культури. Ойкос – система господарства. Агора. Структура полісу. Значення політики. Етапи урбанізації у Давній Греції. Арістотель про поліс та ойкос. Велика грецька колонізація. Єдина система регулярного планування міст. Системи забезпечення міст. Реалізація громадянина у полісі. Повсякденне життя мешканця полісу. Особливості грецької полісної демократії. Агональність. Місце політики. Становлення філософії. Натурфілософія. Парменід. Конфлікт софісти - Сократ. Демокрит – мотив індивідуалізації космічного цілого. Політеїзм і олімпійська міфологія. Ананке і влада року (фатуму) над життям людей і богів. Конфлікт Афіни – Спарта. О. Шпенглер про античну культуру. Класика. Класичне рабство. Конфлікт „пан-раб” у Г. Ф. В. Гегеля. Етноцентризм грецької культури. Афінська морська держава (архе) і Пелопонеська війна.

Проблеми етики в філософії (Сократ, Платон, Арістотель). Платон – ідеї й ідеальна держава, Арістотель – принцип форми і політії як „поміркований” тип держави. Феномен “грецького чуда”. Принципи агональності, калокагатії, культу краси та інтелекту, некорисливості та теорії. Криза полісу. Приватне життя. Кіники (Діоген) та кіренаїки. Стоїцизм та гедонізм. Значення періоду класики.

Тема 3 Культура еллінізму: синтетичний характер нової імперської цивілізації

Олександр Македонський та його імперія. Рабовласницька монархія. Культ монарха та обожнення царської особи. Діадорихії – Птолемеєвська, Селевкідська держави та Македонія. Панеллінізм та космополітична культура. Стратифікація суспільства. Особливості рабовласництва. Поява індивідуальності. Автаракія, автономія, елевтерія. Ототожнення грецьких та східних божеств. Містеріальні культу. Етична проблематика суспільства і філософії – стоїки, епікурейці, скептики. Системні наукові дослідження. Мусейон. Елліністична культура як синтез суперечностей (грецький - східний, партикулярний – універсальний, індивідуальний – соціальний, науковий – магічний тощо).

Тема 4 Давній Рим: заснування Риму. Царський період Етруська культура. Становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки

Геокліматичні умови. Федерація міст-держав. “Залізний вік”. Міфологія та релігійні уявлення етрусків. Морська справа. Вплив етруської культури на італійські племена. Заснування Риму. Археологічні, історичні, міфологічні свідчення. Особливості царського періоду. Латиняни, етруски, сабиняни. Соціальні реформи. Традиції Риму. Соціальна стратифікація та місце жрецтва. Магічні та мантичні уявлення.

Рання республіка. Зв’язок курій з таємними чоловічими союзами. Патриції. Формування патріархальної родини. Патрон – клієнт. Плебеї. Паг та магістрати. Оформлення власності – домініум, узурфрукт, посесія, проперті. Формування міста – римський тип полісу – civitas. Цар (rex) – військові, законодавчі, судові, жрецькі функції. Сенат. Реформи Сервія Туллія. Центуріатні коміції. Римське право і ораторське мистецтво. Організація римського війська і військові успіхи Риму: завоювання Карфагену, Греції, Македонії та ін. Три верстви – сенат з нобілітетом, вершники, плебс і ліберти. Магістрат. Статус громадян. Культ римського громадянина. Формалізм. Римське право. Кодифікація права. “Закони 12 таблиць”. Морально-естетичний ідеал римського громадянина. Вплив грецької культури. I – III Пуничні війни. Ординарний та екстраординарний магістрат. Епоха громадянських воєн і кризи. Принципат.

Тема 5 Культура римської імперії – ранній період (принципат). Християнство в римській імперії: культурні та релігійні наслідки

Рання імперія. Реформи Августа Октавіана: перетворення імперії в єдину систему (поділ Риму на райони, імперії на провінції, шляхи, створення нових міст, грошова реформа, професійна армія, позасенатська адміністрація, вдосконалення виробництва). „Золотий вік” Августа. Розвиток літератури – „золотий період” римської поезії – Вергілій („Буколіки”, „Енеїда”), Овідій („Героїні”, „Метаморфози”), Горацій („Ars poetica”). Римська архітектура. Праці Вітрувія. Грецькі впливи. Плутарх, Лукіан. Римські наукові знання. Варрон „10 книг наук”. Астрономія („Альмагест”) і географія Птолемея. Медицина Галена. „Природничка історія” Плінія Старшого. Історія (Тіт Лівій, Тацит). Династія Юліїв – Клавдіїв.

“Золотий час” римської імперії. Філософія (стоїцизм – Сенека, Епіктет, Марк Аврелій - і неоплатонізм). Консервативність римської культури. Ознаки кризи. Виникнення християнства. Поширення східних культів і східного містицизму (Мітри, орфіків, Кібели, Ісиди і т.д.). Есхатологічні течії (есеї). Юдейські риси у християнстві. Згадки про християнство (Тацит, Флавій). Месіанізм. Роль грецької філософії (платонізм, неоплатонізм). Філон Олександрійський. Гностицизм. Язичники – душевні – духовні. Від заборон та переслідування – до державної релігії (з 313 р.). Юліан Відступник. Формування християнської догматики. Нікейський і Константинопольський собори. Формування інституту священства. Значення культури античності для християнства.

Тема 6 Пізня римська імперія та культура варварів

Криза імперії (зростання ролі провінцій, елітаризація культури, колонат, відстороненість від суспільно-політичного життя, відсутність поширення найманої праці). Домінат Діоклетіана. III – IV ст. Едикт імператора Каракалли. Поділ на „поважних” (римських громадян) і „нижчих”. Формування елементів середньовічних суспільств. Закріпачення колонів (serve terrae). Останній період імперії. Перенесення столиці на схід (Константинополь). Поділ імперії на Східну і Західну. Значення давньоримської культури.

Тема 7. Антична спадщина на території сучасної України

Грецька колонізація Північного Причорномор’я. Особливості античної культури на території України. Значення Пантікапея, Фанагорії, Ольвії. Культура Боспорського царства. Скіфське царство. Міста-держави – Ольвія, Херсонес, Танаїс.

Розділ №2 Антична духовність та мистецтво. Культурний тип античної епохи

Тема 8 Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Основна структура, функції, типи міфологем. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму

Антична міфологія: основні сюжети, герої, цикли. Зв’язок з історичними фактами. Відмінність грецької та римської міфології. Індивідуальність та доля в грецькій міфології. Обов’язок громадянина та держава, випробування стійкості героїв в римській міфології. Гомерівський епос: головні міфологічні сюжети. Гесіод та узагальнення міфів.

Антропоморфізм античної міфології.

Цикли про богів. Цикли про героїв. Містеріальні цикли (орфічні, діонісійські, елевсинські та ін.). Олімпійські, Піфійські, Немейські ігри. Агоністика. Міфологема доли. Міфологема героя. Міфологема громадянина. Міфологема “вічного міста”. Основні функції міфології.

Зміни при християнстві. Еклектичні міфології.

Тема 9 Особливості античного релігійного життя: основні культу, свята, обряди, містерії

Місцеві та загальногрецькі культу. Містеріально-оргіастичні культу – фіаси Діоніса, Елевсинські містерії. Орфізм. Поховальний культ. Елліністичні релігійні синтези: культу Великої матері, Серапіса, Ісиди – Деметри, Зевса Гіпсіса. Анімізм, культ предків, аграрні культу у римлян. Духи-покровителі – пенати, Веста, генії. Пантеон 12 головних богів. Значення римської мантики. Жерці – посадові особи. Жрецькі колегії (понтифіки, авгури, весталки, феціали, флавіни, арвали, луперки, салії). Астрологічні уявлення. Оккультизм.

Римські свята. Християнство у системі римського релігійного світогляду.

Тема 10 Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії

Народження античної науки. Становлення філософії – натурфілософія. Фалес, Піфагор, Парменід, Демокріт, Геракліт, Сократ. Історичні праці (Геродот, Фулідід). Загальна характеристика античної науки. Наукова творчість Архімеда, Евкліда, Аристарха Самосського. Мусейон. Медицина. Філологія. Еклектизм у філософії. Техніка та природознавче знання у Давньому Римі. Римські наукові знання. Варрон „10 книг наук”. Астрономія („Альмагест”) і географія Птолемея. Медицина Галена. „Природнича історія” Плінія Старшого. Історія (Тіт Лівій, Тацит). Вітрувій, Цельс, Фронтін, Герон. Орієнтація античної науки на практику. Від міфу до філософії. Специфічний тип філософування. Натурфілософія. Мілетська школа. Геракліт. Елеати. Атомістична теорія. Сократ і софісти. Філософські синтези. Платон та платонізм. Арістотель та його філософська систематика. Неоплатонізм. Стоїки у Давній Греції та Римі. Неоплатонізм та християнство. Філон. Значення античної філософії.

Тема 11 Антична художня культура: архітектура, скульптура, живопис

Кріто-мікенська архітектурна спадщина. Грецька архітектура. Типи грецьких храмів. Дорійський, іонійський, коринфський ордери. Вазовий розпис. Афінівський акрополь. Роль наочно осяжного (статуарного) у грецькій культурі. Досягнення пластичного мистецтва: від кори та куроса до Мірона, Фідія, Поліктета, Праксителя, Скопаса, Аполлодора, Зевкіса, Перасія. Монументальний живопис, фреска, техніка енкаустики. Споруди громадського призначення (гімнасії, театри, палестри тощо). Архітектура періоду еллінізму (Олександрія, Антіохія, Пергам). Родосський “Колос”. Скульптурний портрет, мальовничий рельєф, декоративна мозаїка. Еволюція римського житла – торгово-ремісничя таберна, замська садиба, будинок з атріумом, атріумно-перистильні будинки, терасові будинки, *rus in urbus*, міські вілли, багатоповерхові будинки-інсули, будинки з триклінієм. Значення етрусської спадщини. Період республіки – Форум, базиліки, бруківка, плитка, мозаїка, фрески. Тріумфальні споруди. Період імперії. Громадські споруди (базиліки, курії, храми) та споруди для видовищ. Колізей. Пантеон. Терми, акведуки. Вітрувій. Римська скульптура та живопис. Тогатус-громадянин республіки та офіційний імперський портрет та рельєф на саркофазі.

Тема 12 Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення.

Еволюція літературного героя. Феномен античного театру. Теорія мистецтва
 Основні жанри. Гомерівський епос. Гесіод. Мелос та хорова лірика. Розвиток лірики (Сафо, Архілох, Анакреонт). Особливості анакреонтичної поезії. Аттична трагедія та комедія. Елліністична поезія. Зв'язок літератури, філософії, ораторського мистецтва. Ісократ, Демосфен. Принцип калокагатії. Виникнення римської літератури (Тіт Лівій Андронік, латино-грецька двомовність). Катон Старший як захисник римського способу життя. Римська трагедія і „тогата” – п'єса з римського життя. Публіцистика (Катулл) і філософська поезія (Лукрецій Кар). Творчість Ціцерона. комедія Плавта, Теренція. Розвиток літератури – „золотий період” римської поезії – Вергілій („Буколіки”, „Енеїда”), Овідій („Героїні”, „Метаморфози”), Горацій („Ars poetica”). Римський роман: його еволюція, поява індивідуальної історії героя, численні пригоди героя. Апулей. Сатира Лукіана, Ювенала. Жанр епіграми та епітафії. Сенека та Марк Аврелій. Театр як специфічний феномен грецької культури. Есхіл „Прометей закутий”, „Орестея” (конфлікт батьківського – материнського права), Софокл „Антигона”, „Едіп-цар” – осмислення цих сюжетів у світовій культурі. Евріпід „Медея”, „Федра”, комедії Аристофана. Сатирівська драма. Принцип катарсису. Еволюція

римського театру. Міми та патоміма в Римі. Театр та видовища у Римі. Особливі риси античного театру.

Мусична культура. Зв'язок між літературою, музикою, театром. Музичні інструменти та теорія музики. Антична теорія мистецтва. Платон про мистецтво. Системна теорія мистецтва Арістотеля. Римські теоретики про мистецтво.

Тема 13 Повсякденне життя та побут в античності. Правова культура та юриспруденція. Значення римського права

Повсякденне життя полісу. Характеристика полісу та цивітасу. Соціальний склад та відмінність життя між демосом та нобілететом. Форми правління полісами – тиранія, демократія, охлократія, олігархія. Родинні, шлюбно-сексуальні відносини у Давній Греції. Агон та фізична культура. Симпосіум як соціальний інститут. Система виховання та освіти. Державне виховання. Виховання та освіта афінянина та спартіата. Політія. Античний космополітизм. Римська родина та римське виховання. Становище жінок. Особливості римського навчання та системи освіти. Медичні знання античності. Способи соціального спілкування. Римський календар та свята.

Грецька правова культура. Грецька традиція та право. Закони Драконта. Реформи Солона та Клісфена. Місце права в римській культурі. Розвиток римського права („Закони 12 таблиць”, Сальвій Юліан) як основа Юстіанова кодекса („Кодекс цивільного права” VI ст.). III – IV ст. Едикт імператора Каракалли. Поділ на „поважних” (римських громадян) і „нижчих”. Формування елементів середньовічних суспільств. Закріпачення колонів (serve terrae). Формування стосунків власності в римському праві (домініум, узуфрукт, проперті, посесія). Практичне значення римської юриспруденції.

Тема 14 Культурний тип античної епохи. Грецька та римська система цінностей. Етика та естетика античної культури. Особистість та соціум в період античності (людина-в-соціумі)

Античність як особливий культурний тип. Принципи античної культури (арете, автаракія, агон, тимос, логос, космос тощо). Грецька та римська система цінностей. Співвідношення людина – соціум. Індивід – соціальний атом. Ідея державності в Греції та Римі. Питання про особистість в античному світі.

Грецький етико-естетичний ідеал. Калокагатія. Родина, шлюб, образи любові в Давній Греції. Фіλος, агапе, ерот, людус, сторге. Поняття етносу та етнічність в грецькій культурі. Етика Риму та образ римського громадянина. Родина, образи любові в Римі. Масова та елітарна культура Давнього Риму Естетичні здобутки античності. Питання про поліетнічність античного світу.

Тема 15 Культурологічне осмислення культурної спадщини античності

Античність у авторів Нового часу. Античність в оцінках філософів культури та теоретиків естетики XIX ст. Культурологічне осмислення античності у XX – XXI ст. О. Шпенглер про античність. Досвід аналізу античності О. Лосева. Сучасні оцінки античності.

Тема 16 Вплив античності на світову культуру, значення античного світогляду

Античні традиції у світовій культурі та мистецтві. Відродження античності часів Ренесансу. Античність та класицистична парадигма. Вплив античності на культуру України. Значення античного світогляду.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього о	у тому числі		
л		п	інд	
1	2	3	4	5
Розділ 1 Культура Давньої Греції: загальна характеристика				
Тема 1. Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства Давня Греція. Значення крито-мікенської цивілізації. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції	8	2	2	4
Тема 2. Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя Класичний період давньогрецької культури	8	2	2	
Тема 3. Культура еллінізму: синтетичний характер нової імперської цивілізації	8	2	2	4
Тема 4. Давній Рим:заснування Риму. Царський період Етрусська культура. Становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки	8	2	2	4
Тема 5 Культура римської імперії – ранній період (принципат). Християнство в римській імперії: культурні та релігійні наслідки	8	2	2	4
Тема 6 Пізня римська імперія та культура варварів	8	2	2	4
Тема 7. Антична спадщина на території сучасної України	8	2	2	4
Розділ 2 Античні духовність та мистецтво. Культурний тип античної епохи				
Тема 8 Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Основна структура, функції, типи міфологем. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму	8	2	2	4
Тема 9 Особливості античного релігійного життя: основні культи, свята, обряди, містерії	8	2	2	4
Тема 10 Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії	8	2	2	4
Тема 11 Антична художня культура: архітектура, скульптура, живопис	8	2	2	4
Тема 12 Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення. Еволюція літературного героя. Феномен античного театру. Теорія мистецтва	8	2	2	4

Тема 13 Повсякденне життя та побут в античності. Правова культура та юриспруденція. Значення римського права	8	2	2	4
Тема 14 Культурний тип античної епохи. Грецька та римська система цінностей. Етика та естетика античної культури. Особистість та соціум в період античності (людина-в-соціумі)	8	2	2	4
Тема 15 Культурологічне осмислення культурної спадщини античності	8	2	2	4
Тема 16 Вплив античності на світову культуру, значення античного світогляду Робота над курсовою	8	2	2	4 22
Усього годин	150	32	32	86

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Заочна форма			
	Усього	у тому числі		
о		л	п	інд
1	2	3	4	5
Розділ 1 Культура Давньої Греції: загальна характеристика				
Тема 1. Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства Давня Греція. Значення крито-мікенської цивілізації. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції	8	1		7
Тема 2. Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя Класичний період давньогрецької культури	8	1		7
Тема 3. Культура еллінізму: синтетичний характер нової імперської цивілізації	8	1	1	6
Тема 4. Давній Рим:заснування Риму. Царський період Етрусська культура. Становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки	8	1	1	6
Тема 5 Культура римської імперії – ранній період (принципат). Християнство в римській імперії: культурні та релігійні наслідки	8	1	1	6
Тема 6 Пізня римська імперія та культура варварів	8	1	1	6
Тема 7. Антична спадщина на території сучасної України	8	1	1	6
Розділ 2 Античні духовність та мистецтво. Культурний тип античної епохи				

Тема 8 Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Основна структура, функції, типи міфологем. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму	8	1	1	6
Тема 9 Особливості античного релігійного життя: основні культи, свята, обряди, містерії	8	1	1	6
Тема 10 Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії	8	1	1	6
Тема 11 Антична художня культура: архітектура, скульптура, живопис	8	2	2	6
Тема 12 Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення. Еволюція літературного героя. Феномен античного театру. Теорія мистецтва	8	1	1	6
Тема 13 Повсякденне життя та побут в античності. Правова культура та юриспруденція. Значення римського права	8	1	1	6
Тема 14 Культурний тип античної епохи. Грецька та римська система цінностей. Етика та естетика античної культури. Особистість та соціум в період античності (людина-в-соціумі)	8	1	1	6
Тема 15 Культурологічне осмислення культурної спадщини античності	8	1	1	6
Тема 16 Вплив античності на світову культуру, значення античного світогляду Робота над курсовою	8	1	1	6 22
Усього годин	150	16	14	120

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	I семестр Розділ №1 Культура Давньої Греції: загальна характеристика	
1.	Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства	2
2.	Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції. Античний поліс	4
3.	Класичний період давньогрецької культури	1
4.	Класичний період давньогрецької культури. Значення творчості Платона, Арістотеля	1
5.	Культура еллінізму	2
	Розділ №2 Культура Давнього Риму: загальна характеристика	
6.	Давній Рим:заснування Риму. Етруська культура	2

7.	Давній Рим: становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки	1
8.	Культура римської імперії – ранній період (принципат)	1
9.	Пізня римська імперія та християнство	2
	II семестр Розділ №1 Антична духовність, наука та філософія	
10.	Антична міфологія: основна структура, функції, грецький та римський варіанти	1
11.	Особливості античного релігійного життя: основні культи, свята, обряди, містерії	1
12.	Досягнення античної науки та техніки	2
13.	Значення античної філософії	2
14.	Антична художня культура	1
15.	Антична література (основні жанри)	1
16.	Феномен античного театру. Мусична культура та теорія мистецтва	2
	Розділ № 3 Загальні проблеми культурознавства античності	
17.	Повсякденне життя, звичаї, побут в античності. Правова культура	2
18.	Культурний тип античної епохи. Етика та естетика античної культури. Родина, шлюб, образи любові в античності	2
19.	Культурний внесок античності у євразійську цивілізацію. Значення античного світогляду	2
20.	Підготовка до захисту курсової роботи. Захист курсової	
		32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	Форми контролю
1.	Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства. Конспект джерел і літератури	2	п/з
2.	Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції. Античний поліс Конспект джерел і літератури	2	п/з
3.	Класичний період давньогрецької культури Конспект джерел	2	п/з
4.	Культура еллінізму Конспект джерел і літератури	2	п/з
5.	Давній Рим:заснування Риму. Етрусська культура Конспект	2	п/з
6.	Давній Рим: становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки Конспект джерел і літератури	2	п/з
7.	Культура римської імперії – ранній період (принципат)	2	п/з
8.	Пізня римська імперія та християнство Конспект джерел	2	п/з
9.	Антична спадщина на території сучасної України Конспект джерел і літератури. К/р	2	к/р
1	Палацова культура Криту. Троя: дійсність та міф Конспект джерел і літератури	2	с
2	Естетика гомерівського Космосу Конспект джерел	2	с
3	Свобода слова та думки в Афінах Конспект джерел і літератури	2	с
4	Олександрійський Музейон та книжне знання у Давній Греції	2	с

5	Жінка в грецькому та римському суспільстві Конспект джерел	2	с
6	Техніка та винахідництво в античності. Піфагорейський космос та місце в ньому математики та музики Конспект джерел	2	с
7	Містерії та окультизм в Елладі Конспект джерел і літератури	2	с
8	“Загадка Сфінкса”: Едіп-цар та Антигона у світовій культурі Конспект джерел і літератури	2	с
9	Філософські проблеми грецької трагедії: сучасні інтерпретації Конспект джерел і літератури	2	с
10	“Поетика” Аристотеля та принцип “поезія вища за історію”: взаємодія між епічною поезією та історією. Класична естетика Аристотеля та некласична інтерпретація У.Еко «Поетики» Аристотеля Конспект джерел і літератури	2	с
11	Дискусійні питання етрускології Конспект джерел і літератури	2	с
12	Військове мистецтво Риму періоду республіки Конспект джерел	2	с
13	Римські видовища (гладіатори, міми, пантоміма) Конспект джерел і літератури	2	с
14	Мантичні вчення давніх римлян Конспект джерел і літератури	2	с
15	Жанр роману в римській літературі Конспект джерел і літератури	2	с
16	Меніппова сатира як жанр Конспект джерел і літератури	2	с
17	Платонізм та неоплатонізм Конспект джерел і літератури	2	с
18	Грецькі та римські медичні знання Конспект джерел і літератури	2	с
19	Культура східних провінцій Давнього Риму Конспект джерел	2	с
20	Архітектура споруд громадського призначення в Давній Греції та Давньому Римі. Античні базиліки Конспект джерел і літератури	2	с
21	Гностичні секти та течії Конспект джерел і літератури	2	с
22	Морально-етичне вчення ранніх християн. Класичні джерела та апокрифи Конспект джерел і літератури	2	с
23	Ставлення до Іншого в античності (міф, побут, соціальні та етнічні вчення) Конспект джерел і літератури	2	с
24	Природа в античних уявленнях Конспект джерел і літератури	2	с
25	Грецькі колонії на території України. Культура Боспорського царства. Культура скіфів та Скіфського царства Конспект джерел і літератури	2	с
26	Античні сюжети в сучасній літературі та кінематографі Конспект джерел К/р	2	к/р
27	Робота над курсовою та її захист	34	Захист курсової
		86	

6. Індивідуальні завдання

Темі для контрольних та курсових робіт 1. Палацова культура Криту.

- Троя: дійсність та міф.
- Аристократичний ідеал “Іліади”.
- Герой та народ в “Іліаді”.
- Гомерівське питання.
- Герой та картина світу в “Одісеї”.
- Естетика гомерівського Космосу.

8. Від міфу до логосу (Гомер, Гесіод, ранні філософи-досократики).
9. Давньогрецький симпосіум.
10. Реформи Солона та формування афінської демократії.
11. Свобода слова та думки в Афінах.
12. Давньогрецька та римська система цінностей.
13. Агональність грецької культури.
14. Загальногрецькі установи: оракули та ігри (Олімпійські, Піфійські, Німейські, Істмійські).
15. Міфологема долі в грецькій міфології.
16. Жінка в грецькому та римському суспільстві.
17. Містерії та окультизм в Елладі.
18. Життя, смерть та безсмертя Сократа.
19. Калокагатія та культ краси у грецькому суспільстві.
20. Поліс та цивітас: політична структура, функції, еволюція.
21. Грецьке виховання та система освіти.
22. Олімпійська міфологія.
23. Геракл та героїчні міфи у Греції.
24. Олександрійський Мусейон та книжне знання у Давній Греції.
25. Техніка та винахідництво в античності.
26. Піфагорейський космос та місце в ньому математики та музики.
27. Театр як феномен грецького суспільства: організація вистав.
28. Моральна проблематика трагедій Есхіла та Еврипіда. “Орестейя”. “Федра”.
29. “Загадка Сфінкса”: Едіп-цар та Антигона у світовій культурі.
30. Меніппова сатира як жанр.
31. Спорт в античності.
32. Платонізм та неоплатонізм.
33. Науково-дослідницький та філософський проект Аристотеля.
34. Державний та суспільний устрій у Платона та Аристотеля.
35. “Поетика” Аристотеля та принцип “поезія вища за історію”: взаємодія між епічною поезією та історією.
36. Риторика та софістика в античності.
37. Мелос та лірика в Давній Греції (Анакреонт, Сапфо, Піндар).
38. Атомізм, Епікур та проблема свободи волі.
39. Архітектура споруд громадського призначення в Давній Греції та Давньому Римі.
40. Античні базиліки.
41. Грецька та римська скульптура.
42. Давньогрецький вазопис.
43. Ставлення до Іншого в античності (міф, побут, соціальні та етнічні вчення).
44. Мистецтво еллінізму.
45. Класична естетика Аристотеля та некласична інтерпретація У.Еко «Поетики» Аристотеля.
46. Філософські проблеми грецької трагедії: сучасні інтерпретації.
47. Античні сюжети в сучасній літературі та кінематографі.
48. Виникнення та розвиток міста Рима.
49. Дискусійні питання етрускології.
50. Духовний світ римського громадянина.
51. Розвиток римського права.
52. Віськове мистецтво Риму періоду республіки.
53. Римська патріархальна родина (період раннього Риму та республіки).
54. Імператорський Рим: міфи та дійсність.
55. Культурні наслідки політики імператора Августа.
56. “Золотий вік” римської літератури (Вергілій, Овідій, Горацій).

57. Жанр роману в римській літературі.
58. Римські видовища (гладіатори, міми, пантоміма).
59. Мантичні вчення давніх римлян.
60. Гностичні секти та течії.
61. Приватне життя давніх римлян.
62. Виникнення християнства.
63. Морально-етичне вчення ранніх християн. Класичні джерела та апокрифи.
64. Грецькі та римські медичні знання.
65. Культура імперії і культура варварів.
66. Обряди поховання та культ предків у греків, етрусків та римлян.
67. Культура східних провінцій Давнього Риму.
68. Стоїцизм та Марк Аврелій.
69. Природа в античних уявленнях.
70. Римський театр та римська сатира, римська музика.
71. Грецькі колонії на території України.
72. Культура Боспорського царства.
73. Культура скіфів та Скіфського царства.
74. Вплив античності на культуру України.

7. Методи контролю

Поточний контроль (за результатами практичних занять), підсумковий контроль (підсумкова тестова робота після I, II), 1 контрольна робота, результати ректорських контрольних робіт, підсумковий іспит (чотирирівнева система оцінювання), виконання та захист курсової роботи.

Тести (тестова контрольна робота) Давня Греція

Виберіть одну чи декілька правильних відповідей:

/22-20-«5», 19-17-«4», 16-13-«3», 12-9-«2», 8-5-«1»/

1. Небесна сфера в творах Гомера:

- 1) мідна;
- 5) золота; 2) бронзова;
- 6) ефірна;

3) кам'яна; 7) мармурова.

4) залізна; /2 бала/.

2. Вперше поняття “атом” винайшов та ввів в науковий обіг:

- 1) Левкіпп; 4) Платон;
- 2) Гомер; 5) Гіппократ;
- 3) Демокрит; 6) Піфагор. /2 бала/.

3. Проблемами субстанції – першоречовини усього суцього займалися:

- 1) перипатетики; 5) софісти;
- 2) кіренаїки; 6) натурфілософи;
- 3) кініки; 7) сократики;
- 4) фізіологи; 8) неоплатоніки. /2 бала/.

4. Олімпійські ігри проводились на честь:

- 1) Посейдона; 5) просто так;
- 2) Аполлона; 6) Геракла; 3) Олімпу;
- 7) Зевса;

4) титанів; 8) Діоніса. /2 бала/.

5. Ремісники на Аттиці називалися:

- 1) ілотами; 4) деміургами;

- 2) вершниками; 5) евпатридами; 3) діакріями;
6) метеками. /1 бал/.
6. Остракизм полягає в тому, що:
- 1) сплачували податок-форос;
2) святкували державний культ Діоніса;
3) виганяли з поліса на десять років; 4) надавали кредит;
5) розпочинали війну. /1 бал/.
7. Вперше поняття «ідея» з'являється у:
- 1) Гомера; 5) Парменіда;
2) Гесіода; 6) Фалеса;
3) Платона; 7) Піфагора;
4) Аристотеля; 8) Прокла. /2 бала/.
8. Діста вводиться:
- 1) Сократом; 5) Периклом;
2) Платоном; 6) Олександром Македонським;
3) Гіппократом; 7) Ісократом.
4) Алквіадам; /1 бал/.
9. Поліс – це:
- 1) місто-держава; 4) місце для пасовиськ;
2) клер; 5) складне вождівство;
3) система управління; 6) ринкова площа. /2 бала/.
1. Боргове рабство спростовує (сисахфія):
- 1) Сократ; 5) Леонід;
2) Клісфен; 6) Піфагор;
3) Лікур; 7) Агесилай; 4) Солон;
8) Антипатр. /1 бал/.
2. Народне зібрання в Афінах:
- 1) геліє; 6) акрополь;
2) еклесія; 7) олігархія;
3) синедріон; 8) демократія;
4) апелла; 9) ареопаг;
5) фаланга; 10) фідитія. /2 бала/.
3. Панеллінський конгрес відбувається в:
- 1) Македонії; 5) Спарті;
2) Пеллі; 6) Коринфі;
3) Фівах; 7) взагалі не відбувався; 4) Афінах; 8) Фракії. /1 бал/.
4. Події Троянської війни відносяться на
- 1) XVII ст. до н.е.; 2) XIII ст. до н.е.; 3) VIII ст. до н.е.;
4) VII ст. до н.е.; 5) X-IX ст. до н.е.; 6) IV ст. до н.е. /1 бал/.
5. Карфаген є колонією:
- 1) єгипетською; 3) грецькою;
2) перською; 4) фінікійською. /1 бал/.
6. Велика грецька колонізація Середземного регіону відбувається: 1) IV-III ст. до н.е.; 2) VIII-VI ст. до н.е.;
3) V-IV ст. до н.е.;
4) XI-X ст. до н.е.; 5) II-I ст. до н.е. /1 бал/.

Давній Рим

16-14-“5”, 13-11-“4”, 10-8-“3”, 7-5-“2”, 4-2-“1”/одна чи декілька відповідей/

1. аграрну реформу, що обмежувала оренду землі з общинного суспільного поля
1 тис. югерів на родину, запропонував:

- 1) Марк Катон (Старший); 4) Тиберій Гракх;
- 2) Гай Марій; 5) Гай Гракх;
- 3) Марк Катон (Молодший); 6) Спурій Торій /1/

2. опис великого сільськогосподарського маєтку - вілли II ст. до н.е.
в творі “Землеробство” робить:

- 1) Марк Катон (Старший); 4) Тиберій Гракх; 7) Юлій Цезар;
- 2) Гай Марій; 5) Гай Гракх; 8) Марк Ціцерон;
- 3) Марк Катон (Молодший); 6) Спурій Торій 9) Гай Цезар /1/

3. етрусський бог Тинія співвідноситься з загальноримським богом:

- 1) Туран; 4) Діонісом; 7) Зевсом;
- 2) Нептуном; 5) Юпітером; 8) Ураном;
- 3) Меркурієм; 6) Марсом; 9) Плутонієм /2/

4. богиня етрусків Уни співвідноситься з загальноримською богинею:

- 1) Артемідією; 4) Юноною; 7) Венією;
- 2) Венерією; 5) Мінервою; 8) Герією; 3) Афродітою; 6) Глорією;
- 9) Вольтумною /1/

5. Гаруспіція – традиційне гадання:

- 1) етрусків; 5) по зіркам; 9) по нутрошам тваринам;
- 2) римлян; 6) по блискавкам; 10) по польоту птахів;
- 3) сабін; 7) по книзі мертвих; 11) по небесній сфері
- 4) латинян; 8) по печінці; /2/

6. до 1-го триумвірату входили:

- 1) Корнелій Цинна; 4) Гай Марій; 7) Секст Помпей; 10) Марк Катон;
- 2) Корнелій Сулла; 5) Гай Октавій; 8) Марк Красс;
- 3) Юлій Цезар; 6) Гней Помпей; 9) Емілій Лепід; /3/

7. Під час II Пунічної війни головнокомандуючим війська карфагенян був:

- 1) Юлій Цезар; 4) Ганнібал;
- 2) Гней Помпей; 5) Корнелій Сципіон;
- 3) Гамількар Барка; 6) Спартак /1/

8. Принципат Августа тривав: 1) 82-79 р. до н.е.; 2) 30 р до н.е.-14 р. н.е.; 3) 98-117 р.
н.е.; 4) 149-146 р. до н.е.; 5) 58-50 р. до н.е.

9. До складу вищої ординарної магістратури входили:

- 1) консул; 5) трибун; 9) легіонер;
- 2) диктатор; 6) едил; 10) центуріон;
- 3) претор; 7) квестор; 11) лібертин;
- 4) цензор; 8) сенатор; 12) люмпен 10. /3/

Реформу календаря провів:

- Октавіан Август; 4) Юлій Цезар; 7) Марк Ціцерон
- Марк Антоній; 5) Спартак;
- 3) Гай Марій; 6) Гней Помпей; /1/

Розділ 2 Античні духовність та мистецтво. Античний тип культурної епохи

1. Як можна перекласти ім'я “Одіссея”? _____
2. Що спільного може бути між Сизифом та
Одіссеєм? _____

3. Еней є засновником римської міфології. Яке значення відіграє Еней у троянському циклі _____

4. Геракл нащадок таких персонажів грецької міфології

- Тантал - Гекуба - Діоніс
- Афродита - Анхіс - Персей - Пріам - Іо - Гектор
- Алкмена - Кадм - Атрей

5. Чим займались феціали в римському суспільстві? _____

6. Парменід виклав основні свої погляди у поемі

- “Про суще” - “Про природу” - “Про Всесвіт”
- “Апорії” - “Про істину” - “Про Логос”

7. Сократ виклав свої погляди у

- “Великому діакосмосі” - розмовах з греками
- “Малому діакосмосі” - “Фізиці”

8. Як Арістотель класифікує науки? _____

9. Які священні числа були у піфагорейців? _____

10. Які вчені працювали в Олександрійському Мусейоні? (7-10 імен) _____

11. Хто належав до сирійської школи неоплатонізму _____

12. В чий поемі “Про природу речей” доводиться перше твердження

“з нічого ніщо не родиться”? До якого напрямку належить цей автор? _____

3,8,10 – 3 бала, 4, 9 – 2 бала, 1,2,5-7, 11-12 – 1 бал

20-18-«5», 17-16-«4», 15-14-«4», 13-12-«3», 11-9-«3», 8-7-«2», 6-0-не зараховано

Питання до письмової контрольної роботи

Репродуктивний (Р) та репродуктивно-творчий рівень (Р-Т)

1. Предмет, основні джерела та завдання курсу “Антична культура”.Р
2. Періодизація античної культури (Д. Греція).Р
3. Періодизація античної культури (Д. Рим).Р
4. Екологічний (ландшафт, стосунки з навколишнім середовищем) та етнічний (склад народонаселення) фактори у розвитку культури Д. Греції та Д. Риму.Р-Т
5. Основні риси культури Д.Греції.Р-Т
6. Основні риси культури Д.Риму.Р-Т
7. Античний урбанізм: поліс та цивітас-структура, функції, еволюція.Р-Т
8. Антична культура: від міфу до логосу.Р-Т
9. Античність та сучасна культура.Р-Т
10. Гомерівський період і Гомер в культурі Д. Греції.Р-Т
11. Культура періоду класики у Греції.Р
12. Феномен грецького дива.Р-Т

13. Погляди на людину та державу Платона та Аристотеля.Р
14. Синтез еллінської та східних культур.Р-Т
15. Культура еллінізму.Р
16. Етрусська цивілізація: актуальні питання етрускології.Р
17. Ритуалізм римської культури.Р
18. Характеристика періоду ранньої республіки в культурі Риму.Р
19. Морально-естетичний ідеал грека та римського громадянина.
20. Епоха принципата. Принципат Октавіана Августа.Р
21. Домінат як ознака кризи римської культури.Р
22. Значення культури Римської імперіїР-Т
23. Античні колонії на території України.Р
24. Виникнення християнства в Римській імперії.Р-Т

Питання до письмового іспиту

- 1.Предмет, мета курсу.
- 2.Етапи вивчення античності.
3. Античність та сучасна культура .
- 4.Методи дослідження античної культури, головні джерела з античності.
- 5.Кріто-мікенська цивілізація.
- 6.Умови формування античної культури. Характерні риси культури Давньої Греції.
- 7.Гомерівський період: формування аристократичного ідеалу.
- 8.Період архаїки: основні досягнення.
9. Античний поліс: структура, функції, грецький патріотизм. Ойкос.
- 10.Класичний період у Греції: основні досягнення.
- 11Полісна демократія. Оратори та софісти.
- 12Феномен грецького дива: культ краси та освіченості.
- 13Моделі розвитку полісу. Афіни. Спарта. Платонівська ідеальна держава. Політія Аристотеля.
- 14Приватна власність, рабовласництво, архе в класичний період Греції.
- 15Агональність давньогрецької культури.
- 16Криза полісу в період еллінізму.
- 17Рабовласницька монархія Олександра Македонського та діадорхії.
- 18Панеллінізм та космополітизм. Приватне життя та індивідуалізм в період еллінізму.
- 19Еллінсько-східний синтез.
- 20Особливості стратифікації еллінського суспільства. Рабовласництво.
- 21Федерація міст-держав етрусської цивілізації.
- 22Вплив культури етрусків на культуру італійців.
- 23Заснування Риму. Міф та ритуал у начал Давнього Риму.
- 24Царський період.
- 25Формування римської ідентичності. Римський громадянин.
- 26Прогнозис та жрецтво у давньоримській культурі.
- 27Давньогрецький поліс – римський цивітас: спільні та відмінні риси.
- 28Патріархальна родина. Патрон – клієнт.
- 29Період ранньої республіки.
- 30Епоха великих завоювань.
- 31Римський ідеал республіки та статус громадян.
- 32Система магістратів.
- 33Війни з Карфагеном. Епоха громадянських воєн та кризи.
- 34Епоха принципату. Реформи Октавіана Августа.
- 35“Золотий вік” римської культури.
- 36Міська громадянська община та її склад.
- 37Еволюція римської імперії. Основні імператори. Домінант як ознака кризи римської культури.

- 38Пізня римська імперія: характерні ознаки кризи.
- 39Виникнення християнства. Християнство як культурний феномен давньоримської доби.
- 40Внутрішні конфлікти та завоювання Риму. Питання про культуру варварів.
- 41Західна та Східна Римська імперія.
- 42Грецька колонізація Північного Причорномор'я.
- 43Античні факторії на території України (Пантікапей, Фанагорія, Ольвія).
- 44Культура Боспорського та Скіфського царства.
- 45Архітектура та повсякденне життя грецьких колоній (Херсонес, Танаїс, Пантікапей).
- 46Вплив культури Давньої Греції та Давнього Риму на культуру України.
- 47Антична міфологія: грецький та римський варіанти.
- 48Антропоморфізм грецької міфології та ідея долі.
- 49Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду.
- 50Міф міста-держави Риму.
- 51Антична міфологія: основна структура, функції. Типи міфологем.
- 52Міф та Логос.
- 53Ритуали та культу богів у Греції та Римі.
- 54Ігри, містерії, релігійні свята давніх греків.
- 55Еклектичність елліністичних релігійних уявлень.
- 56Пантеон давніх римлян. Мантіка у Римі.
- 57Ритуалізм римської релігії.
- 58Християнство та римська релігійність.
- 59Релігійні течії пізньої античності. Містеріальність та приватне життя.
- 60Поняття античної науки. Докса – софія – епістема – матезис.
- 61Від міфу до філософії – Фалес, Піфагор, Парменід, Геракліт.
- 62Антична математика, астрономія, географія. Система наук у Аристотеля.
- 63Мусейон – перший науково-дослідницький центр.
- 64“Практичні” науки Риму (аграрна справа, медицина, правознавство) та природознавство. Гуманітарні науки.
- 65Античні винаходи та техніка.
- 66Натурфілософія.
- 67Парменід та елеати. Демокріт.
- 68Сократ та соціально-етична проблематика філософії Греції.
- 69Платон та платонізм.
- 70Філософська спадщина Арістотеля.
- 71Неоплатонізм.
- 72Стоїцизм та етико-антропологічні вчення Давнього Риму.
- 73Антична архітектура. Типологія грецьких та римських храмів.
- 74Архітектурні ордери. Особливості та основні етапи архітектурного будівництва греків та римлян. Споруди громадського призначення.
- 75Скульптура, живопис: основні канони, школи та стилі. Прикладне мистецтво (вазопис, теревтика, гліптика, ювелірне мистецтво).
- 76Основні доміанти та особливості конструювання форми в художній культурі Греції та Риму.
- 77Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення.
- 78Гомерівський епос. Досягнення грецького епосу.
- 79Лірика у Давній Греції та Давньому Римі.
- 80Римська література та жанр роману.
- 81Еволюція літературного героя.
- 82Театр як цілісний культурний феномен.
- 83Антична трагедія та комедія.
- 84Есхіл, Софокл, Евріпід.

- 85 Досягнення пізнього періоду давньогрецького театру.
 86 Римський театр та видовищна культура.
 87 Мусична культура та музика.
 88 Теорія мистецтва. Аристотель.
 89 Повсякденне життя та побут. Фізична та мусична культура. Медичинські знання.
 90 Виховання та ставлення до Інших в античній культурі.
 91 Звичаї та моделі відпочинку в античності.
 92 Правова культура Греції. Успіхи юриспруденції у Римі.
 93 Культурний тип античності.
 94 Етичні погляди та етика в античності. Система грецьких та римських життєвих цінностей
 95 Грецька естетика. Калокагатія. Естетика у Аристотеля. Особливості римської естетики.
 96 Родинні стосунки в античності. Андрон та гінекей. Ставлення до дітей. Кохання та образи любові в античності. Особисте та суспільне життя.
 97 Античність в оцінках культурологів.
 98 Антична спадщина в культурі Візантії. Антична культура як взірцева для Відродження та класицизму: різність підходів.
 99. Вплив античності на культуру України.
 100. Сучасне значення античного світогляду.

8.

Схема нарахування балів. Критерії оцінювання

Екзамен (чотирирівнева система оцінювання)

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																	Підсум.се мestr. контроль (екзамен)
Розділ 1										Розділ 2						Курсов а роб.	
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	к/р	Т 10	Т1 1	Т 11	Т1 3	Т 12	Т 14		Т 15
2	2	2	2	7	1	1	2	1	10	1	1	2	2	2	2	2	20

T1, T2...T15 – теми

Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 12 балів, для 2 – 15 балів та виконання курсової.

Виконання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Оформлення роботи	Захист роботи	Сума
до 2	до 8	до 5	До 5	20

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамен):
 участь у семінарських заняттях та опрацювання не менше $\frac{3}{4}$ тем курсу, 1 контроль (тести), контрольна робота, курсова робота та її захист

Критерії оцінювання:

– "відмінно" – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;

– "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

– "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;

– "незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирівнева шкала оцінювання
90-100	Відмінно
70-89	Добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Система оцінювання успішності

№	Форми навчальної діяльності	Кількість Балів	Термін
	Розділ №1		
1.	Відвідування лекцій	2	постійно
2.	Участь в практичних заняттях та колоквіумах	5	постійно
3.	Конспекти 3 першоджерел	3	до 1.03
4.	Тестова робота	10	до 10.03
	Всього	20	
	Розділ № 2		
1.	Відвідування лекцій	1	постійно
2.	Участь в практичних заняттях та колоквіумах	9	постійно
3.	Читання та знання першоджерел	10	до 15.04
4.	Домашня контрольна робота	10	до 15.04
	Всього	30	
3.	<i>Підготовка та написання курсової роботи</i>	20	до 15.05.
5.	<i>Захист курсової роботи</i>	10	до 30.05.
	<i>Підсумковий контроль-чотирівнева система оцінювання (іспит)</i>	40	6.06.-29.06.
	Всього	100	

	Додаткові бали (бонуси):		
	Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі предметних олімпіад	5	
	Виступ на конференції за наявності друкованої програми	10	

9. Рекомендована література

1. Титар О. В. Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу “Антична культура” (навчальне видання для студентів філософського факультету). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 48 с.
2. Тагліна Ю. С., Титар О. В. Культурологія: Методичні рекомендації до підготовки, виконання, оформлення та захисту дипломної роботи спеціаліста та магістра (навчальне видання для студентів філософського факультету). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2007. - 38 с.
3. Титар О. Театр життя В. Шекспіра та філософія театру доби бароко: “Фаустівський дух” опановує античну форму // Вісник ХНУ В. Каразіна. Серія. Філософські перипетії. - 2021. - Вип.64.
4. Титар О. В. Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу “Культурологія” (навчальне видання для студентів природничих факультетів). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. – 40 с.
5. Бандурка О. М., Тюріна В. О., Федоренко О. І. Основи педагогічної техніки: Навч. посібник. – Харків: Титул, 2006. – 176 с.

Підручники

1. Енциклопедичний словник класичних мов/ за ред. Л. Звонська. - Київ: Київ. ун-тет, 2017.- 552 с.
2. Кун М. Легенди та міфи Стародавньої Греції. - К., 1992.
3. Підлісна Г. Н. Світ античної літератури. - К., 1981.
4. Словник античної міфології. - К., 1989.

Додаткова література

Аристотель і Олександр Великий: трансформація владою / Ю. В. Бондар // Наукові праці МАУП. - 2016. Вип. 48. -С. 26-34

Аристотель. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια. Пер. В. Ставнюка. — Аристотель Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с.

Аристотель. Про мистецтво (фрагменти) // Всесвіт. — 1978. — № 12.

Аристотель. Поетика / Пер. Б. Тена; вступ. ст. і коментарі Й. Кобова. — К.: Мистецтво, 1967. — 136 с.

Античні поетики . Поетика / Аристотель. Про високе / Псевдо-Лонгін. Про поетичне мистецтво / Гораций ; [упоряд. : Мирон Борецький, Василь Зварич ; голов. ред. М. Жук ; ред. Г. Бітківська ; худож. О. Здор ; редкол. : Мирон Борецький, Мирослав Закалюжний, Василь Зварич та ін.]. — Київ: Грамота, 2007. — 167, [1] с. : іл. — (Серія «Бібліотека античної літератури»). — ISBN 978-966-349-105-9

Віхи в історії античної естетики: збірник. — Київ: Мистецтво, 1988. — 286 с. — (Пам'яті естетичної думки). — ISBN 5-7715-0042-9

Гай Светоній Транквілл. Життєписи дванадцяти цезарів; пер. з латин. П. Содомора. - Л.: Сполум, 2012. 278 с.

Дудка Р. А. Курс лекцій з історії Стародавньої Греції та Риму: навчальний посібник. - Ніжин: НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2002. - 200 с.

Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Т. 1. / Наукові керівники проекту Б. Кассен, К. Сігов ; Пер. з франц. — К.: Дух і літера, 2009. — 576 с.

Історія держави і політико-правових вчень Стародавньої Греції та Риму: навчальний посібник / А. І. Колісніченко. - Миколаїв, 2002. - 274 с.

Історія європейської цивілізації. Рим / К. Вільєтті та ін.; за ред. Умберто Еко; пер. з італ.: Л. Д. Ципоренко та ін. - Харків: Фоліо, 2017. - 1030 с.: іл. Перекл. за вид.: L'Antichità-Roma / a cura di Umberto Eco (Milano: EM Publ. SRL, 2012).

Історія римської літератури: монографія / І. П. Мегела. - Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. - 320 с.

Історія Стародавньої Греції та Риму в термінах, іменах та назвах: навч. посіб. / Олег Озимчук. - Рівне: ПП ДМ, 2012. - 220 с.

Історія стародавнього Риму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. О. Балух, В. П. Коцур. - Чернівці: Книги-XXI, 2005. - 680 с.

Історія Стародавнього Риму / Олег Петречко. - Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. 576 с.

Платон Держава Київ: Основи, 2000. -350 с.

Платон Діалоги. Харків: Фоліо, 2008. - 348 с.

Berti E // Journal of the History of Ideas. - NY, 1978. - Vol. 39. - №3

Hall K. Did Alexander the Great Die from Guillain-Barré Syndrome? //Ancient History Bulletin 2018. Vol 32.3-4. p. 106-128

Rusen J. Johann Gustav Droysen// Wehler H.-U. (Hg.), Deutsche Historiker, bd. 2. Göttingen, 1971

S.P.Q.R. Історія Давнього Риму / Мері Берд ; з англ. пер. Олександр Дем'янчук. - Київ:

BOOKSHEF, Форс Україна, 2019. - 478 с.

Wilcken U., Alexander der Große, Lpz., 1931.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Титар О. В. Комплекс навчально-методичних матеріалів з курсу «Антична культура» (навчальне видання для студентів філософського факультету). – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2005. – 48 с.

Youtube Олена Титар

телеграм канал Класичне мистецтво

Perseus Digital Library <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>

The Stoa Consortium for Electronic Publication in the Humanities <http://www.stoa.org/about>

Minerva - An Internet Journal of Philosophy / ed. Stephen Thornton, Ph.D.

<http://www.ul.ie/~philos/vol8/index.html>

Stoic Voice Journal <http://www.geocities.com/stoicvoice>

<http://www.geocities.com/stoicvoice/back.htm>

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

Розділ № 1 Культура Давньої Греції та Давнього Риму: загальна характеристика

Тема 1 Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства Давня Греція. Значення крито-мікенської цивілізації. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції

Поняття “античної культури”, хронологічні межі античної культури, археологічне, історичне, культурологічне вивчення античності. Головні античні джерела та автори. Античність з точки зору Відродження та Нового часу. Сучасний стан античного культурознавства, основні методики вивчення античності. Антична спадщина на території України. Значення та актуальність античної культури.

Передумови розвитку культури Давньої Греції. Геокліматичні фактори. Телурократія та таласократія. Крито-мікенська цивілізація. Палацова культура. Особливості критської архаїки. Морська справа та торгівля. Вазова кераміка. Лінійне письмо. Об’єднання міст під егідою Кносу. Мікенська культура. Мікенська архітектура. Мегарон – прототип грецького храму. Крито-мікенська цивілізація у грецькій міфології. “Темні віки”. Гомерівський період. Грецька протоміська община зі засадами самоуправління та басілевс. Різниця ванака – басілевса. Гомерівський аристократичний ідеал. Архаїчний період – зародження ранньокласових державних форм. Метрополія та колонії. Становлення полісу. Пряма демократія. Законодавчі реформи. Багатоманітність полісів. Протистояння Афіни – Спарта. Грецьке письмо та грецька писемність.

Тема 2 Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя Класичний період давньогрецької культури

Поліс як суспільний організм грецької культури. Ойкос – система господарства. Агора. Структура полісу. Значення політики. Етапи урбанізації у Давній Греції. Арістотель про поліс та ойкос. Велика грецька колонізація. Єдина система регулярного планування міст. Системи забезпечення міст. Реалізація громадянина у полісі. Повсякденне життя мешканця полісу. Особливості грецької полісної демократії. Агональність. Місце політики. Становлення філософії. Натурфілософія. Парменід. Конфлікт софісти - Сократ. Демокрит – мотив індивідуалізації космічного цілого. Політеїзм і олімпійська міфологія. Ананке і влада року (фатуму) над життям людей і богів. Конфлікт Афіни – Спарта. О. Шпенглер про античну культуру. Класика. Класичне рабство. Конфлікт „пан-раб” у Г. Ф. В. Гегеля. Етноцентризм грецької культури. Афінська морська держава (архе) і Пелопонесська війна. Проблеми етики в філософії (Сократ, Платон, Арістотель). Платон – ідеї й ідеальна держава, Арістотель – принцип форми і політії як „поміркований” тип держави. Феномен “грецького чуда”. Принципи агональності, калокагатії, культу краси та інтелекту, некорисливості та теорії. Криза полісу. Приватне життя. Кіники (Діоген) та кіренаїки. Стоїцизм та гедонізм. Значення періоду класики.

Тема 3 Культура еллінізму: синтетичний характер нової імперської цивілізації

Олександр Македонський та його імперія. Рабовласницька монархія.

Культ монарха та обожнення царської особи. Діадоріхії – Птолемеєвська, Селевкідська держави та Македонія.

Панеллінізм та космополітична культура. Стратифікація суспільства. Особливості рабовласництва. Поява індивідуальності. Автаракія, автономія, елевтерія. Ототожнення грецьких та східних божеств. Містеріальні культури. Етична проблематика суспільства і філософії – стоїки, епікурейці, скептики. Системні наукові дослідження. Мусейон. Елліністична культура як синтез суперечностей (грецький - східний, партикулярний – універсальний, індивідуальний – соціальний, науковий – магичний тощо).

Тема 4 Давній Рим: заснування Риму. Царський період Етрусська культура. Становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки

Геокліматичні умови. Федерація міст-держав. “Залізний вік”. Міфологія та релігійні уявлення етрусків. Морська справа. Вплив етрусської культури на італійські племена. Заснування Риму. Археологічні, історичні, міфологічні свідчення. Особливості царського періоду. Латиняни, етруски, сабиняни. Соціальні реформи. Традиції Риму. Соціальна стратифікація та місце жрецтва. Магічні та мантичні уявлення.

Рання республіка. Зв’язок курій з таємними чоловічими союзами. Патриції. Формування патріархальної родини. Патрон – клієнт. Плебеї. Паг та магістрати. Оформлення власності – домініум, узурфрукт, посесія, проперті. Формування міста – римський тип полісу – civitas. Цар (rex) – військові, законодавчі, судові, жрецькі функції. Сенат. Реформи Сервія Туллія. Центуріатні коміції

Римське право і ораторське мистецтво. Організація римського війська і військові успіхи Риму: завоювання Карфагену, Греції, Македонії та ін. Три верстви – сенат з нобілітетом, вершники, плебс і ліберти. Магістрат. Статус громадян. Культ римського громадянина. Формалізм. Римське право. Кодифікація права. “Закони 12 таблиць”. Морально-естетичний ідеал римського громадянина. Вплив грецької культури. I – III Пуничні війни. Ординарний та екстраординарний магістрат. Епоха громадянських воєн і кризи. Принципат.

Тема 5 Культура римської імперії – ранній період (принципат). Християнство в римській імперії: культурні та релігійні наслідки

Рання імперія. Реформи Августа Октавіана: перетворення імперії в єдину систему (поділ Риму на райони, імперії на провінції, шляхи, створення нових міст, грошова реформа, професійна армія, позасенатська адміністрація, вдосконалення виробництва). „Золотий вік” Августа. Розвиток літератури – „золотий період” римської поезії – Вергілій („Буколіки”, „Енеїда”), Овідій („Героїні”, „Метаморфози”), Горацій („Ars poetica”). Римська архітектура. Праці Вітрувія. Грецькі впливи. Плутарх, Лукіан. Римські наукові знання. Варрон „10 книг наук”. Астрономія („Альмагест”) і географія Птолемея. Медицина Галена. „Природничка історія” Плінія Старшого. Історія (Тіт Лівій, Тацит). Династія Юліїв – Клавдіїв. “Золотий час” римської імперії. Філософія (стоїцизм – Сенека, Епіктет, Марк Аврелій - і неоплатонізм). Консервативність римської культури. Ознаки кризи.

Виникнення християнства. Поширення східних культів і східного містицизму (Мітри, орфіків, Кібели, Ісиди і т.д.). Есхатологічні течії (ессеї). Юдейські риси у християнстві. Згадки про християнство (Тацит, Флавій). Месіанізм. Роль грецької філософії (платонізм, неоплатонізм). Філон Олександрійський. Гностицизм.

Язичники – душевні – духовні. Від заборон та переслідування – до державної релігії (з 313 р.). Юліан Відступник. Формування християнської догматики. Нікейський і Константинопольський собори. Формування інституту священства. Значення культури античності для християнства.

Тема 6 Пізня римська імперія та культура варварів

Криза імперії (зростання ролі провінцій, елітаризація культури, колонат, відстороненість від суспільно-політичного життя, відсутність поширення найманої праці). Домінат Діоклетіана. III – IV ст. Едикт імператора Каракалли. Поділ на „поважних” (римських громадян) і „нижчих”. Формування елементів середньовічних суспільств. Закріпачення колонів (*serve terrae*). Останній період імперії. Перенесення столиці на схід (Константинополь). Поділ імперії на Східну і Західну. Значення давньоримської культури.

Тема 7. Антична спадщина на території сучасної України

Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Особливості античної культури на території України. Значення Пантікапея, Фанагорії, Ольвії. Культура Боспорського царства. Скіфське царство. Міста-держави – Ольвія, Херсонес, Танаїс.

Розділ №2 Антична духовність та мистецтво. Культурний тип античної епохи

Тема 8 Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Основна структура, функції, типи міфологем. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму

Антична міфологія: основні сюжети, герої, цикли. Зв'язок з історичними фактами. Відмінність грецької та римської міфології. Індивідуальність та доля в грецькій міфології. Обов'язок громадянина та держава, випробування стійкості героїв в римській міфології. Гомерівський епос: головні міфологічні сюжети. Гесіод та узагальнення міфів.

Антропоморфізм античної міфології.

Цикли про богів. Цикли про героїв. Містеріальні цикли (орфічні, діонісійські, елевсинські та ін.). Олімпійські, Піфійські, Немейські ігри. Агоністика. Міфологема долі. Міфологема героя. Міфологема громадянина. Міфологема “вічного міста”. Основні функції міфології.

Зміни при християнстві. Еклектичні міфології.

Тема 9 Особливості античного релігійного життя: основні культу, свята, обряди, містерії

Місцеві та загальногрецькі культу. Містеріально-оргіастичні культу – фіаси Діоніса, Елевсинські містерії. Орфізм. Поховальний культ. Елліністичні релігійні синтези: культу Великої матері, Серапіса, Ісиди – Деметри, Зевса Гіпсіса. Анімізм, культ предків, аграрні культу у римлян. Духи-покровителі – пенати, Веста, генії. Пантеон 12 головних богів. Значення римської мантики. Жерці – посадові особи. Жрецькі колегії (понтифіки, авгури, весталки, феціали, флавіни, арвали, луперки, салії). Астрологічні уявлення. Оккультизм.

Римські свята. Християнство у системі римського релігійного світогляду.

Тема 10 Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії

Народження античної науки. Становлення філософії – натурфілософія. Фалес, Піфагор, Парменід, Демокріт, Геракліт, Сократ. Історичні праці (Геродот, Фулідід). Загальна характеристика античної науки. Наукова творчість Архімеда, Евкліда, Аристарха Самоського. Мусейон. Медицина. Філологія. Еклектизм у філософії. Техніка та природознавче знання у Давньому Римі. Римські наукові знання. Варрон „10 книг наук”. Астрономія („Альмагест”) і географія Птоломея. Медицина Галена.

„Природнича історія” Плінія Старшого. Історія (Тит Лівій, Тацит). Вітрувій, Цельс, Фронтін, Герон. Орієнтація античної науки на практику.

Від міфу до філософії. Специфічний тип філософування. Натурфілософія. Мілетська школа. Геракліт. Елеати. Атомістична теорія. Сократ і софісти. Філософські синтези. Платон та платонізм. Арістотель та його філософська систематика. Неоплатонізм. Стоїки у Давній Греції та Римі. Неоплатонізм та християнство. Філон. Значення античної філософії.

Тема 11 Антична художня культура: архітектура, скульптура, живопис

Кріто-мікенська архітектурна спадщина. Грецька архітектура. Типи грецьких храмів. Дорійський, іонійський, коринфський ордери. Вазовий розпис. Афінський акрополь. Роль наочно осяжного (статуарного) у грецькій культурі. Досягнення пластичного мистецтва: від кори та куроса до Мірона, Фідія, Поліктета, Праксителя, Скопаса, Аполлодора, Зевкіса, Перасія. Монументальний живопис, фреска, техніка енкаустики. Споруди громадського призначення (гімнасії, театри, палестри тощо). Архітектура періоду еллінізму (Олександрія, Антіохія, Пергам). Родоський “Колос”. Скульптурний портрет, мальовничий рельєф, декоративна мозаїка. Еволюція римського житла – торгово-ремісничя таберна, замиська садиба, будинок з атріумом, атріумно-перистильні будинки, терасові будинки, *rus in urbus*, міські вілли, багатоповерхові будинки-інсули, будинки з триклінієм. Значення етрусської спадщини. Період республіки – Форум, базиліки, бруківка, плитка, мозаїка, фрески. Триумфальні споруди. Період імперії. Громадські споруди (базиліки, курії, храми) та споруди для видовищ. Колізей. Пантеон. Терми, акведуки. Вітрувій. Римська скульптура та живопис.

Тогатус-громадянин республіки та офіційний імперський портрет та рельєф на саркофазі.

Тема 12 Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення.

Еволюція літературного героя. Феномен античного театру. Теорія мистецтва
Основні жанри. Гомерівський епос. Гесіод. Мелос та хорова лірика. Розвиток лірики (Сафо, Архілох, Анакреонт). Особливості анакреонтичної поезії. Антична трагедія та комедія. Елліністична поезія. Зв’язок літератури, філософії, ораторського мистецтва. Ісократ, Демосфен. Принцип калокагатії. Виникнення римської літератури (Тит Лівій Андронік, латино-грецька двомовність). Катон Старший як захисник римського способу життя. Римська трагедія і „тогата” – п’єса з римського життя. Публіцистика (Катулл) і філософська поезія (Лукрецій Кар). Творчість

Ціцерона. комедія Плавта, Теренція. Розвиток літератури – „золотий період” римської поезії – Вергілій („Буколіки”, „Енеїда”), Овідій („Героїні”, „Метаморфози”), Горацій („Ars poetica”). Римський роман: його еволюція, поява індивідуальної історії героя, численні пригоди героя. Апулей. Сатира Лукіана, Ювенала. Жанр епіграми та епітафії. Сенека та Марк Аврелій.

Театр як специфічний феномен грецької культури. Есхіл „Прометей закутий”, „Орестея” (конфлікт батьківського – материнського права), Софокл „Антигона”, „Едіп-цар” – осмислення цих сюжетів у світовій культурі. Евріпід „Медея”, „Федра”, комедії Аристофана. Сатирівська драма. Принцип катарсису. Еволюція римського театру. Міми та патоміма в Римі. Театр та видовища у Римі. Особливі риси античного театру.

Мусична культура. Зв’язок між літературою, музикою, театром. Музичні інструменти та теорія музики. Антична теорія мистецтва. Платон про мистецтво. Системна теорія мистецтва Арістотеля. Римські теоретики про мистецтво.

Тема 13 Повсякденне життя та побут в античності. Правова культура та юриспруденція. Значення римського права

Повсякденне життя полісу. Характеристика полісу та цивітасу. Соціальний склад та відмінність життя між демосом та нобілететом. Форми правління полісами – тиранія, демократія, охлократія, олігархія. Родинні, шлюбно-сексуальні відносини у Давній Греції. Агон та фізична культура. Симпосіум як соціальний інститут. Система виховання та освіти. Державне виховання. Виховання та освіта афінянина та спартіата. Політія. Античний космополітизм. Римська родина та римське виховання. Становище жінок. Особливості римського навчання та системи освіти. Медичні знання античності. Способи соціального спілкування. Римський календар та свята.

Грецька правова культура. Грецька традиція та право. Закони Драконта. Реформи Солона та Клісфена. Місце права в римській культурі. Розвиток римського права („Закони 12 таблиць”, Сальвій Юліан) як основа Юстіанова кодекса („Кодекс цивільного права” VI ст.). III – IV ст. Едикт імператора Каракалли. Поділ на „поважних” (римських громадян) і „нижчих”. Формування елементів середньовічних суспільств. Закріпачення колонів (serve terrae). Формування стосунків власності в римському праві (домініум, узуфрукт, проперті, посесія). Практичне значення римської юриспруденції.

Тема 14 Культурний тип античної епохи. Грецька та римська система цінностей. Етика та естетика античної культури. Особистість та соціум в період античності (людина-в-соціумі)

Античність як особливий культурний тип. Принципи античної культури (арете, автаракія, агон, тимос, логос, космос тощо). Грецька та римська система цінностей. Співвідношення людина – соціум. Індивід – соціальний атом. Ідея державності в Греції та Римі. Питання про особистість в античному світі.

Грецький етико-естетичний ідеал. Калокагатія. Родина, шлюб, образи любові в Давній Греції. Фіλος, агапе, ерот, людус, сторге. Поняття етносу та етнічність в грецькій культурі. Етика Риму та образ римського громадянина. Родина, образи любові в Римі. Масова та елітарна культура Давнього Риму Естетичні здобутки античності. Питання про поліетнічність античного світу.

Тема 15 Культурологічне осмислення культурної спадщини античності

Античність у авторів Нового часу. Античність в оцінках філософів культури та теоретиків естетики XIX ст. Культурологічне осмислення античності у XX – XXI ст. О. Шпенглер про античність. Досвід аналізу античності О. Лосева. Сучасні оцінки античності.

Тема 16 Вплив античності на світову культуру, значення античного світогляду

Античні традиції у світовій культурі та мистецтві. Відродження античності часів Ренесансу. Античність та класицистична парадигма. Вплив античності на культуру України. Значення античного світогляду.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма			
	Усього о	у тому числі		
		л	п	інд

1	2	3	4	5
Розділ 1 Культура Давньої Греції: загальна характеристика				
Тема 1. Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства Давня Греція. Значення крито-мікенської цивілізації. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції	8	2	2	4
Тема 2. Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя Класичний період давньогрецької культури	8	2	2	
Тема 3. Культура еллінізму: синтетичний характер нової імперської цивілізації	8	2	2	4

Тема 4. Давній Рим:заснування Риму. Царський період Етрусська культура. Становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки	8	2	2	4
Тема 5 Культура римської імперії – ранній період (принципат). Християнство в римській імперії: культурні та релігійні наслідки	8	2	2	4
Тема 6 Пізня римська імперія та культура варварів	8	2	2	4
Тема 7. Антична спадщина на території сучасної України	8	2	2	4
Розділ 2 Античні духовність та мистецтво. Культурний тип античної епохи				
Тема 8 Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Основна структура, функції, типи міфологем. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму	8	2	2	4
Тема 9 Особливості античного релігійного життя: основні культи, свята, обряди, містерії	8	2	2	4
Тема 10 Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії	8	2	2	4
Тема 11 Антична художня культура: архітектура, скульптура, живопис	8	2	2	4
Тема 12 Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення. Еволюція літературного героя. Феномен античного театру. Теорія мистецтва	8	2	2	4
Тема 13 Повсякденне життя та побут в античності. Правова культура та юриспруденція. Значення римського права	8	2	2	4
Тема 14 Культурний тип античної епохи. Грецька та римська система цінностей. Етика та естетика	8	2	2	4

античної культури. Особистість та соціум в період античності (людина-в-соціумі)				
Тема 15 Культурологічне осмислення культурної спадщини античності	8	2	2	4
Тема 16 Вплив античності на світову культуру, значення античного світогляду Робота над курсовою	8	2	2	4 22
Усього годин	150	32	32	86

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Заочна форма			
	Усього	у тому числі		
о		л	п	інд
1	2	3	4	5
Розділ 1 Культура Давньої Греції: загальна характеристика				
Тема 1. Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства Давня Греція. Значення крито-мікенської цивілізації. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції	8	1		7
Тема 2. Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя Класичний період давньогрецької культури	8	1		7
Тема 3. Культура еллінізму: синтетичний характер нової імперської цивілізації	8	1	1	6

Тема 4. Давній Рим:заснування Риму. Царський період Етрусська культура. Становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки	8	1	1	6
Тема 5 Культура римської імперії – ранній період (принципат). Християнство в римській імперії: культурні та релігійні наслідки	8	1	1	6
Тема 6 Пізня римська імперія та культура варварів	8	1	1	6
Тема 7. Антична спадщина на території сучасної України	8	1	1	6
Розділ 2 Античні духовність та мистецтво. Культурний тип античної епохи				
Тема 8 Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Основна структура, функції, типи міфологем. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму	8	1	1	6

Тема 9 Особливості античного релігійного життя: основні культи, свята, обряди, містерії	8	1	1	6
Тема 10 Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії	8	1	1	6
Тема 11 Антична художня культура: архітектура, скульптура, живопис	8	2	2	6
Тема 12 Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення. Еволюція літературного героя. Феномен античного театру. Теорія мистецтва	8	1	1	6
Тема 13 Повсякденне життя та побут в античності. Правова культура та юриспруденція. Значення римського права	8	1	1	6
Тема 14 Культурний тип античної епохи. Грецька та римська система цінностей. Етика та естетика античної культури. Особистість та соціум в період античності (людина-в-соціумі)	8	1	1	6
Тема 15 Культурологічне осмислення культурної спадщини античності	8	1	1	6
Тема 16 Вплив античності на світову культуру, значення античного світогляду Робота над курсовою	8	1	1	6 22
Усього годин	150	16	14	120

МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Методичні вказівки до практичних занять

Розділ № 1

Заняття № 1.

Предмет курсу “Антична культура”. Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції. Античний поліс

1. Предмет, мета курсу.
2. Етапи вивчення античності. Античність та сучасна культура. Методи дослідження античної культури, головні джерела з античності.
3. Кріто-мікенська цивілізація.
4. Умови формування античної культури. Характерні риси культури Давньої Греції.
5. Період архаїки: основні досягнення.
6. Античний поліс: структура, функції, грецький патріотизм. Ойкос.

Заняття №2.

Класичний період давньогрецької культури

1. Класичний період у Греції: основні досягнення.
2. Полісна демократія. Оратори та софісти.
3. Феномен грецького чуда: культ краси та освіченості.
4. Моделі розвитку полісу. Афіни. Спарта. Платонівська ідеальна держава. Політія Аристотеля.
5. Приватна власність, рабовласництво, архе.
6. Агональність давньогрецької культури.
7. Криза полісу.

Основна література

Berti E // Journal of the History of Ideas. - NY, 1978. - Vol. 39. - №3

Платон Держава Київ: Основи, 2000. -350 с.

Платон Діалоги. Харків: Фоліо, 2008. - 348 с.

Заняття № 3.

Культура еллінізму

1. Рабовласницька монархія Олександра Македонського та діадорхії.
2. Панеллінізм та космополітизм.
3. Еллінсько-східний синтез.
4. Приватне життя та індивідуалізм.
5. Особливості стратифікації еллінського суспільства. Рабовласництво.

Основна література:

Аристотель і Олександр Великий: трансформація владою / Ю. В. Бондар // Наукові праці МАУП. - 2016. Вип. 48. -С. 26-34

Hall K. Did Alexander the Great Die from Guillain-Barré Syndrome? //Ancient History Bulletin 2018. Vol 32.3-4. p. 106-128

Rusen J. Johann Gustav Droysen// Wehler H.-U. (Hg.), Deutsche Historiker, bd. 2. Göttingen, 1971
Wilcken U., Alexander der Große, Lpz., 1931.

Заняття №4

Давній Рим:заснування Риму. Етрусська культура

1. Федерація міст-держав етрусської цивілізації.
2. Вплив культури етрусків на культуру італійців.
- 3.Заснування Риму. Міф та ритуал у начал Давнього Риму. Царський період.
4. Формування римської ідентичності. Римський громадянин. Прогнозис та жрецтво у давньоримській культурі.
5. Давньогрецький поліс – римський цивітас: спільні та відмінні риси. Патріархальна родина. Патрон – клієнт.
6. Період ранньої республіки. Епоха великих завоювань.
7. Римський ідеал республіки та статус громадян. Система магістратів. Війни з Карфагеном. Епоха громадянських воєн та кризи.

Основна література:

Історія європейської цивілізації. Рим / К. Вільєтті та ін.; за ред. Умберто Еко; пер. з італ.: Л. Д. Ципоренко та ін. - Харків: Фоліо, 2017. - 1030 с.: іл. Перекл. за вид.: L'Antichità-Roma / a cura di Umberto Eco (Milano: EM Publ. SRL, 2012).

Гай Светоній Транквілл. Життєписи дванадцяти цезарів; пер. з латин. П. Содомора. - Л.: Сполом, 2012. 278 с.

Історія Стародавньої Греції та Риму в термінах, іменах та назвах: навч. посіб. / Олег Озимчук. - Рівне: ПП ДМ, 2012. - 220 с.

Історія стародавнього Риму / В. О. Балух, В. П. Коцур. - Чернівці: Книги-XXI, 2005. - 680 с.

S.P.Q.R. Історія Давнього Риму / Мері Берд ; з англ. пер. Олександр Дем'янюк. - Київ: ВООКСНЕФ, Форс Україна, 2019. - 478 с.

Заняття №5-6

Культура римської імперії – ранній період (принципат) Пізня римська імперія та християнство

- 1.Епоха принципату. Реформи Октавіана Августа. “Золотий вік” римської культури.
- 2.Міська громадянська община та її склад. Еволюція римської імперії. Основні імператори. Домінат як ознака кризи римської культури.
- 3.Пізня римська імперія: характерні ознаки кризи. Виникнення християнства. Християнство як культурний феномен давньоримської доби.
- 4.Внутрішні конфлікти та завоювання Риму. Питання про культуру варварів. Західна та Східна Римська імперія.

Основна література:

Історія європейської цивілізації. Рим / К. Вільєтті та ін.; за ред. Умберто Еко; пер. з італ.: Л. Д. Ципоренко та ін. - Харків: Фоліо, 2017. - 1030 с.: іл. Перекл. за вид.: L'Antichità-Roma / a cura di Umberto Eco (Milano: EM Publ. SRL, 2012).

Дудка Р. А. Курс лекцій з історії Стародавньої Греції та Риму: навчальний посібник. - Ніжин: НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2002. - 200 с.

Гай Светоній Транквілл. Життєписи дванадцяти цезарів; пер. з латин. П. Содомора. - Л.: Сполом, 2012. 278 с.

Історія Стародавньої Греції та Риму в термінах, іменах та назвах: навч. посіб. / Олег Озимчук. - Рівне: ПП ДМ, 2012. - 220 с.

Історія стародавнього Риму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. О. Балух, В. П. Коцур. - Чернівці: Книги-XXI, 2005. - 680 с.

Історія Стародавнього Риму / Олег Петречко. - Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. 576 с.

S.P.Q.R. Історія Давнього Риму / Мері Берд ; з англ. пер. Олександр Дем'янюк. - Київ: ВООКСНЕФ, Форс Україна, 2019. - 478 с.

Заняття №7

Антична спадщина на території сучасної України

1. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Античні фактори на території України.
2. Культура Боспорського та Скіфського царства.
3. Архітектура та повсякденне життя грецьких колоній (Херсонес, Танаїс, Пантікапей).
4. Вплив культури Давньої Греції та Давнього Риму на культуру України.

Основна література:

Історія європейської цивілізації. Рим / К. Вільетті та ін.; за ред. Умберто Еко; пер. з італ.: Л. Д. Ципоренко та ін. - Харків: Фоліо, 2017. - 1030 с.: іл. Перекл. за вид.: L'Antichità-Roma / a cura di Umberto Eco (Milano: EM Publ. SRL, 2012).

Дудка Р. А. Курс лекцій з історії Стародавньої Греції та Риму: навчальний посібник. - Ніжин: НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2002. - 200 с.

Історія Стародавньої Греції та Риму в термінах, іменах та назвах: навч. посіб. / Олег Озимчук. - Рівне: ПП ДМ, 2012. - 220 с.

Розділ №2 Антична духовність та філософія

Заняття № 8

Антична міфологія: основна структура, функції, грецький та римський варіанти

1. Антична міфологія: грецький та римський варіанти.
2. Антропоморфізм грецької міфології та ідея долі.
3. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду. Міф міста-держави Риму.
4. Антична міфологія: основна структура, функції.
  5. Типи міфологем. Міф та Логос. Пантеон давніх римлян. Мантіка у Римі. Ритуалізм римської релігії.
  6. Християнство та римська релігійність. Релігійні течії пізньої античності. Містеріальність та приватне життя.

Основна література:

Кун М. Легенди та міфи Стародавньої Греції. - К., 1992.

Словник античної міфології. - К., 1989.

Заняття № 9-10

Досягнення античної науки та техніки. Значення античної філософії

1. Поняття античної науки. Докса – софія – епістема – матезис. Від міфу до філософії – Фалес, Піфагор, Парменід, Геракліт.
2. Антична математика, астрономія, географія. Система наук у Аристотеля. Мусейон – перший науково-дослідницький центр. “Практичні” науки Риму (аграрна справа, медицина, правознавство) та природознавство. Гуманітарні науки. Античні винаходи та техніка.
3. Натурфілософія. Парменід та елеати. Демокріт.
4. Сократ та соціально-етична проблематика філософії Греції. Платон та платонізм.
5. Філософська спадщина Аристотеля. Неоплатонізм.
6. Стоїцизм та етико-антропологічні вчення Давнього Риму.

Основна література:

Арістотель. Нікомахова етика / Αριστοτέλους. Νῆικα Νίκομαχεια. Пер. В. Ставнюка. —

Арістотель Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. — К.: Основи, 2000. — 239 с.

Арістотель. Про мистецтво (фрагменти) // Всесвіт. — 1978. — № 12.

Арістотель. Поетика / Пер. Б. Тена; вступ. ст. і коментарі Й. Кобова. — К.: Мистецтво, 1967. — 136 с.

Античні поетики . Поетика / Арістотель. Про високе / Псевдо-Лонгін. Про поетичне мистецтво / Горацій ; [упоряд. : Мирон Борецький, Василь Зварич ; голов. ред. М. Жук ; ред. Г. Бітківська ; худож. О. Здор ; редкол. : Мирон Борецький, Мирослав Закалюжний, Василь Зварич та ін.]. — Київ: Грамота, 2007. — 167, [1] с. : іл. — (Серія «Бібліотека античної літератури»). — ISBN 978-966-349-105-9

Віхи в історії античної естетики: збірник. — Київ: Мистецтво, 1988. — 286 с. — (Пам'яті естетичної думки). — ISBN 5-7715-0042-9

Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Т. 1. / Наукові керівники проекту Б. Кассен, К. Сігов ; Пер. з франц. — К.: Дух і літера, 2009. — 576 с.

«Політика» Арістотеля та розвиток політичної думки італійського Відродження / В. Петрінко // Людина і політика. — 2001. — № 5. — С. 96-104. — Бібліогр.: 26 назв.

Узбек Костянтин Минович. Антична математика і становлення системних підвалин філософського раціоналізму: дис... д-ра філос. наук: 09.00.09 / Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. — К., 2005. — 39с.

Узбек К. Фрагменти побудови античної науки, філософії і культури. — Донецьк: Східний видавничий дім, 2010. — 234 с.

• Jonathan Barnes. Aristotle: a very short introduction. — Oxford : Oxford University Press, 2000. — 160 с.

Aristotle, Terence Irwin, Gail Fine. Aristotle: introductory readings. — Oxford : Oxford University Press, 1996. — 359 с.

Заняття № 11-12

Антична художня культура

1.

1. Антична архітектура. Типологія грецьких та римських храмів.
2. Архітектурні ордери. Особливості та основні етапи архітектурного будівництва греків та римлян. Споруди громадського призначення.
3. Скульптура, живопис: основні канони, школи та стилі. Прикладне мистецтво (вазопис, торецька, гліптика, ювелірне мистецтво).
4. Основні доміанти та особливості конструювання форми в художній культурі Греції та Риму.

Антична література (основні жанри) і театр

2.

1. Мистецтво та антична література: основні жанри та досягнення.
2. Гомерівський епос. Досягнення грецького епосу. Лірика у Давній Греції та Давньому Римі.
3. Римська література та жанр роману. Еволюція літературного героя.
  4. Театр як цілісний культурний феномен. Антична трагедія та комедія. Есхіл, Софокл, Евріпід.
  5. Досягнення пізнього періоду давньогрецького театру. Римський театр та видовищна культура.
  6. Мусична культура та музика. Теорія мистецтва. Арістотель.

Основна література:

Підлісна Г. Н. Світ античної літератури. - К., 1981.

Антична література. Греція : хрестоматія : у 2-х ч. / упоряд. Т. В. Михед, Ю. В. Якубіна ; відп. ред. П. В. Михед - Ніжин : Видавництво НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2003 .

Антична література. Греція. Рим : хрестоматія : / упоряд.: Т. В. Михед , Ю. В. Якубіна. - К. : Центр навч. л-ри, 2006. - 864 с.

Антична література : довідник / за ред. С. В. Семчинського. - К. : Либідь, 1993. - 319 с.

Антична література : Підручник для студ. педагог. ін-тів / А. А. Тахо-Годі . Київ : Вища школа, 1976 . – 439 с.

Антична література: навч. посіб. / Ковбасенко Ю. І. — 3-тє вид., випр. та доповн. — К.: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014. — 256 с.

Антична література / В. М. Миронова (кер. авт. кол.). - К. : Либідь, 2005. - 488 с.

Антична література. Хрестоматія / за ред. О.І. Білецького. – К. : Радянська школа, 1968. – 612 с.

Античний світ у термінах, іменах і назвах : Довідник з історії та культури Стародавньої Греції та Риму / Лісовий І.А. — Львів: Вища школа, 1988. – 200 с.

Античний театр : Есхіл, Софокл, Евріпід, Арістофан, Менандр, Плавт: Трагедії і комедії: Пер. з давньогр. та латин. / упорядкув., передм., прим. В. І. Пащенко. - К. : Веселка, 2003. - 382 с.

103. Від античності до класицизму. Хрестоматія із зарубіжної літератури / за ред. Ю.І. Ковбасенко. – К. : Українська асоціація викладачів зарубіжної літератури, 2000. – 743 с.

104. Відлуння Золотого віку : антологія пізньої латин. поезії в перекладах Андрія Содомори ; упоряд. Маркіян Домбровський ; комент. Маркіян Домбровський і Андрій Содомора. – Львів : ЛА “Піраміда”, 2011. – 293с

Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах : хрестоматія : [пер. з латин.] / [уклад. Віталій Маслюк]. – Львів : Світ, 2000. – 326, [1] с.

Давньогрецька класична лірика : антологія : навч. посіб. / упорядкув., прим., комент.: І. П. Мегели та О. В. Левка – К. : Арістей, 2006. – 399 с.

Давньогрецька поезія : [антологія] / упоряд. Ліна Глущенко]. - Л. : Червона Калина, 2010. - 184 с.

Давньогрецька трагедія. Есхіл. Софокл. Евріпід : пер. з давньогр. / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. - Х. : Фоліо, 2006. - 479 с.

Давньогрецький театр : [збірник] / упоряд. Ліна Глущенко. - Л. : Червона Калина, 2010. - 216 с. : іл. - (Антична література) (Серія "Світ шкільної читанки" ; кн. 25). - 5000 пр.

Дамоклів меч: Антична новела / Пер. Й. Кобів, Ю. Цимбалюк. — К., 1984.

Історія античної літератури : підручник для вузів : пер. р рос. / І.М. Тронський . – 2-ге вид . – Київ : Радянська школа, 1959 . – 594 с. .

Лексикон античної словесності / За ред. М. Борецького та В. Зварича. — Дрогобич: Коло, 2014. — 730 с.

Микитенко Ю. О. Антична спадщина і становлення нової української літератури. — К.: Наук. думка, 1991.

Міфологія. Вірування та легенди стародавніх греків і римлян / Ян Парандовський ; пер. з пол. О. Ленік. - К. : Молодь, 1977. - 230 с. : іл.

Міфи давньої Греції : Твори давньогрецьких авторів : навч. посіб. У 2 кн. Кн. 1 / упорядкув., передм. і комент. Чічановського А. А.. – К. : Грамота, 2004. – 606с

Підлісна Г.Н. Антична література для всіх і кожного. – К. : Техніка, 2003. – 381 с.

Римська елегія / Галл, Тібулл, Проперцій, Овідій ; з латин. пер. А. Содомора ; [передм. Нікола Франко Баллоні ; передм. та комент. А. Содомори ; Італ. ін-т культури в Україні, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Літопис, 2009. – 577 с.

Словник античної міфології / Вступ. ст. А. О. Білецького. — Київ: Наукова думка, 1985. — 236 с.

Словник античної мітології / Упоряд. Козовик І.Я., Пономарів О.Д. — Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2006. — 312 с.

Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. – 360 с.

Заняття № 13.

Повсякденне життя, звичаї, побут в античності. Правова культура

1. Повсякденне життя та побут. Фізична та мусична культура. Медицині знання.
2. Виховання та ставлення до Інших в античній культурі.
3. Звичаї та моделі відпочинку в античності.
4. Правова культура Греції. Успіхи юриспруденції у Римі.

Основна література:

Історія європейської цивілізації. Рим / К. Вільєтті та ін.; за ред. Умберто Еко; пер. з італ.: Л. Д. Ципоренко та ін. - Харків: Фоліо, 2017. - 1030 с.: іл. Перекл. за вид.: L'Antichità-Roma / a cura di Umberto Eco (Milano: EM Publ. SRL, 2012).

Дудка Р. А. Курс лекцій з історії Стародавньої Греції та Риму: навчальний посібник. - Ніжин: НДПУ ім. Миколи Гоголя, 2002. - 200 с.

Гай Светоній Транквілл. Життєписи дванадцяти цезарів; пер. з латин. П. Содомора. - Л.: Сполом, 2012. 278 с.

Історія Стародавньої Греції та Риму в термінах, іменах та назвах: навч. посіб. / Олег Озимчук. - Рівне: ПП ДМ, 2012. - 220 с.

Історія стародавнього Риму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. О. Балух, В. П. Коцур. - Чернівці: Книги-XXI, 2005. - 680 с.

Історія Стародавнього Риму / Олег Петречко. - Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. 576 с.

S.P.Q.R. Історія Давнього Риму / Мері Берд ; з англ. пер. Олександр Дем'янюк. - Київ: ВООКСНЕФ, Форс Україна, 2019. - 478 с.

Заняття № 14.

Культурний тип античної епохи. Етика та естетика античної культури. Родина, шлюб, образи любові в античності

1.Культурний тип античності.

2.Етичні погляди та етика в античності. Система грецьких та римських життєвих цінностей

3.Грецька естетика. Калокагатія. Естетика у Арістотеля. Особливості римської естетики.

4.Родинні стосунки в античності. Андрон та гінекей. Ставлення до дітей. Кохання та образи любові в античності. Особисте та суспільне життя.

Заняття № 15-16.

Культурний внесок античності у євразійську цивілізацію. Значення античного світогляду

1. Античність в оцінках культурологів.

2. Антична спадщина в культурі Візантії.

3. Антична культура як взірцева для Відродження та класицизму: різність підходів.

4. Вплив античності на культуру України.

5. Сучасне значення античного світогляду.

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	Форми контролю
1.	Предмет курсу “Антична культура”, періодизація, етапи вивчення, сучасні методи її дослідження, вступ до античного культурознавства. Конспект джерел і літератури	2	п/з
2.	Особливості культури періоду архаїки у Давній Греції. Античний поліс Конспект джерел і літератури	2	п/з
3.	Класичний період давньогрецької культури Конспект джерел	2	п/з
4.	Культура еллінізму Конспект джерел і літератури	2	п/з
5.	Давній Рим:заснування Риму. Етрусська культура Конспект	2	п/з
6.	Давній Рим: становлення цивітасу та патріархальної родини. Період республіки Конспект джерел і літератури	2	п/з
7.	Культура римської імперії – ранній період (принципат)	2	п/з
8.	Пізня римська імперія та християнство Конспект джерел	2	п/з
9.	Антична спадщина на території сучасної України Конспект джерел і літератури. К/р	2	к/р

1	Палацова культура Криту. Троя: дійсність та міф Конспект джерел і літератури	2	с
2	Естетика гомерівського Космосу Конспект джерел	2	с
3	Свобода слова та думки в Афінах Конспект джерел і літератури	2	с
4	Олександрійський Мусейон та книжне знання у Давній Греції	2	с
5	Жінка в грецькому та римському суспільстві Конспект джерел	2	с
6	Техніка та винахідництво в античності. Піфагорейський космос та місце в ньому математики та музики Конспект джерел	2	с
7	Містерії та окультизм в Елладі Конспект джерел і літератури	2	с
8	“Загадка Сфінкса”: Едіп-цар та Антигона у світовій культурі Конспект джерел і літератури	2	с
9	Філософські проблеми грецької трагедії: сучасні інтерпретації Конспект джерел і літератури	2	с
10	“Поетика” Аристотеля та принцип “поезія вища за історію”: взаємодія між епічною поезією та історією. Класична естетика Аристотеля та некласична інтерпретація У.Еко «Поетики» Аристотеля Конспект джерел і літератури	2	с
11	Дискусійні питання етрускології Конспект джерел і літератури	2	с
12	Військове мистецтво Риму періоду республіки Конспект джерел	2	с
13	Римські видовища (гладіатори, міми, пантоміма) Конспект джерел і літератури	2	с
14	Мантичні вчення давніх римлян Конспект джерел і літератури	2	с
15	Жанр роману в римській літературі Конспект джерел і літератури	2	с
16	Меніппова сатира як жанр Конспект джерел і літератури	2	с
17	Платонізм та неоплатонізм Конспект джерел і літератури	2	с
18	Грецькі та римські медичні знання Конспект джерел і літератури	2	с
19	Культура східних провінцій Давнього Риму Конспект джерел	2	с
20	Архітектура споруд громадського призначення в Давній Греції та Давньому Римі. Античні базиліки Конспект джерел і літератури	2	с
21	Гностичні секти та течії Конспект джерел і літератури	2	с
22	Морально-етичне вчення ранніх християн. Класичні джерела та апокрифи Конспект джерел і літератури	2	с
23	Ставлення до Іншого в античності (міф, побут, соціальні та етнічні вчення) Конспект джерел і літератури	2	с
24	Природа в античних уявленнях Конспект джерел і літератури	2	с
25	Грецькі колонії на території України. Культура Боспорського царства. Культура скіфів та Скіфського царства Конспект джерел і літератури	2	с
26	Античні сюжети в сучасній літературі та кінематографі Конспект джерел К/р	2	к/р
27	Робота над курсовою та її захист	34	Захист курсової
		86	

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів

Для підготовки студента в рамках самостійної роботи необхідне більш поглиблене вивчення літератури, включаючи додаткову. Можна скористатися при проведенні самостійної роботи наведеним списком літератури, можна вдаватися до самостійного пошуку інформаційних джерел. Особлива увага повинна бути приділена репрезентації джерел, з якими працював

студент. Переглядаючи літературу, слід виділити основні джерела з подібної тематики. Слід спочатку зупинитись на першоджерелах та монографіях, бажано останніх років видання. Потім слід звернутись до журнальних статей, словників, енциклопедій, Інтернет матеріалів. Необхідною умовою ефективною самостійної роботи студента є стислий конспект у вигляді дослівних тематичних виписок та фіксування принагідних ідей студента. Для подальшого цитування слід помічати джерело та сторінку. При написанні есе, рефератів, контрольних дослідницьких робіт потрібно, наводячи різні точки зору, концепції з того чи іншого приводу, вміти продемонструвати свою позицію. В самостійній роботі студента також дуже цінується самостійність підбору матеріалу та самостійність суджень. Позиція повинна науково формулюватися та обґрунтовуватися. Одночасно викладення матеріалу повинно бути творчим, не переобтяженим цитуванням. Самостійна робота студента відображає його постійні навчальні зусилля, придбані наукові навички, рівень освіти, ерудиції.

**КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ УСПІШНОСТІ ТА
РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ**

Критерії оцінювання

Схема нарахування балів. Критерії оцінювання Залік(дворівнева система оцінювання) (I семестр)

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Підсумковий семестровий контроль (дворівнева система оцінювання)	
Розділ 1					Розділ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	к/р	40
2	2	2	2	24	2	2	2	2	2	2	10	10	

Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 14 балів, для 2 – 16 балів **Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (залік):**

опрацювання не менше $\frac{3}{4}$ тем курсу, 2 контролю (тести) та контрольна робота *Екзамен (чотирирівнева система оцінювання) (II семестр)*

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																Підсум.се мestr. контроль (екзамен)	
Розділ1					Розділ 2					Розділ 3							
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	к/р	T10	T11	T12	T13	T14	T15	Курсов а роб.	40
2	2	2	2	7	1	1	2	1	10	1	1	2	2	2	2	20	

T1, T2...T15 – теми

Для розділу 1 мінімальна кількість балів для зарахування 12 балів, для 2 – 10 балів, для 3 модуля 6 балів та виконання курсової.

Виконання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Оформлення роботи	Захист роботи	Сума
до 2	до 8	до 5	До 5	20

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамен): участь у семінарських заняттях та опрацювання не менше $\frac{3}{4}$ тем курсу, 1 контроль (тести), контрольна робота, курсова робота та її захист

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
	Чотирирівнева шкала оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Система оцінювання успішності

I семестр

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін
	Розділ №1 Культура Греції: Давньої загальна характеристика		
1.	Відвідування лекцій	4	постійно
2.	Участь в колоквіумах	12	постійно
3.	Конспекти 3 першоджерел	3	до 15.10
4.	Тестова робота “Давня Греція”	21	до 1.11
	Всього	40	
	Розділ № 2 Культура Давнього Риму: загальна характеристика		
1.	Відвідування лекцій	4	постійно
2.	Участь в колоквіумах	10	постійно
3.	Есе/ контрольна робота	6	до 15.11
4.	Тестова робота “Давній Рим”	10	
	Всього	30	
	<i>Підсумковий контроль-дворівнева система оцінювання(залік)</i>	40	25.12.-
	Всього	100	
	Додаткові бали (бонуси): Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі предметних олімпіад Виступ на конференції за наявності друкованої програми Публікація тез доповіді або наукової статті	5 15	

II семестр

№	Форми навчальної діяльності	Кількість балів	Термін
	Розділ №1 Антична духовність, наука та філософія		
1.	Відвідування лекцій	2	постійно
2.	Участь в практичних заняттях та колоквіумах	6	постійно
3.	Конспекти 3 першоджерел	2	до 1.03
4.	Тестова робота	20	до 10.03
	Всього	30	
	Розділ № 2 Античне мистецтво		
1.	Відвідування лекцій	2	постійно
2.	Участь в практичних заняттях та колоквіумах	4	постійно
3.	Читання та знання першоджерел	2	до 15.04
4.	Домашня контрольна робота	10	до 15.04
	Всього	18	
	Розділ № 3 Загальні проблеми культурознавства античності		
1.	Відвідування лекцій	2	постійно
2.	Участь в практичних заняттях та колоквіумах	10	постійно
3.	<i>Підготовка та написання курсової роботи</i>	оцінюється окремо	до 15.05.

5.	<i>Захист курсової роботи</i>	оцінюється окремо	до 30.05.
	Всього	12	
	<i>Підсумковий контроль-чотирирівнева система оцінювання (іспит)</i>	40	6.06.-29.06.
	Всього	100	
	Додаткові бали (бонуси): Участь у конференціях, круглих столах, в університетському етапі предметних олімпіад	5	
	Виступ на конференції за наявності друкованої програми	10	
	Публікація тез доповіді або наукової статті	15	
	Участь у республіканському етапі предметних олімпіад	20	

Критерії контролю і оцінки успішності студентів (II семестр)

Форми навчальної діяльності	Мінімальна кількість балів	Кількість форм контролю протягом семестру	Максимально можлива кількість балів	Термін
Розділ 1. Антична духовність, наука та філософія				
Відвідування лекцій	1	постійно	2	постійно
Виступи на практичних заняттях	2	4	8	постійно
Контрольна робота №1	9	1	20	до 10.03
Всього	12		30	
Розділ 2. Античне мистецтво				
Відвідування лекцій	1	постійно	2	постійно
Виступи на практичних заняттях	3	4	4	постійно
Контрольна робота №2	6	1	12	до 25.10
Всього	10		18	
Розділ 3. Загальні проблеми культурознавства античності				
Відвідування лекцій	1	постійно	2	постійно
Виступи на практичних заняттях	5	4	10	постійно
Всього	6		12	
Курсова робота		1		до 20.05
Всього			60	
Іспит	22	1	40	
ВСЬОГО			100	
За весь семестр				
Додаткові бали (бонуси):				
Виступ на конференціях, гуртку або участь в олімпіаді			5	
Публікація тез або доповідей в академічному виданні			10	
Публікація статті в академічному журналі			15	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ.

РОЗДІЛ 1-2 (I семестр).

1. Відвідування семінарських занять:

5 балів: студент відвідав 90 - 100 % семінарських занять;

4 бали: студент відвідав 66 - 89 % семінарських занять;

3 бали: студент відвідав 41 – 65 % семінарських занять;

2 бали: студент відвідав 21 - 40% семінарських занять;

1 бал: студент відвідав 1- 20 % семінарських занять;

0 балів: студент не відвідував семінарські заняття

2. Виступ з доповіддю:

5 балів:

- виступ студента побудовано послідовно, системно, логічно;
- питання висвітлено всебічно та з урахуванням різних точок зору;
- під час виступів студент виявив глибоке знання змісту питання, вільно оперування культурологічними термінами;

- відповіді повністю репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; **4 бали:**
- виступ студента побудовано в цілому послідовно та логічно;
- питання висвітлено всебічно та у співставленні з основними точками зору;
- під час виступів студент виявив в цілому знання змісту питання, вільне оперування культурологічними термінами;
- відповіді достатньо репрезентують додаткові питання, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; **3 бали:**
- виступ студента побудовано в цілому послідовно;
- питання достатньо висвітлено та у співставленні з окремими точками зору;
- під час виступів студент виявив певне знання змісту питання, оперування культурологічними термінами;
- відповіді на додаткові питання не є повними, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не завжди точні, мають похибки; **2 бали:**
- виступ студента побудовано не завжди послідовно;
- питання достатньо висвітлено, проте відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив фрагментарне знання змісту питання, оперування культурологічними термінами викликало труднощі;
- відповіді на додаткові питання потребують уточнення, конкретизації, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні; **1 бал:**
- виступ студента побудовано здебільшого стихійно;
- питання недостатньо висвітлено, відсутнє співставлення різних точками зору;
- під час виступів студент виявив роздуми про зміст питання, оперування культурологічними термінами викликало значні труднощі;
- відповіді розпливчаті та виходять за межі додаткових питання, посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;

0 балів: студент не підготував та не виступив з доповідями.

3. Участь в семінарських заняттях:

5 балів:

- студент прийняв участь в 90-100% семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були постійними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували системне знання матеріалу та сприяли більш глибокому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем античної культури студент продемонстрував впевнене знання та вміння використовувати фахову термінологію.

4 бали:

- студент прийняв участь в 66 - 89 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були періодичними та мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували достатнє знання матеріалу та сприяли в цілому висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем античної культури студент продемонстрував достатнє знання та вміння використовувати фахову термінологію.

3 бали:

- студент прийняв участь в 41 - 65 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали суттєвий характер;
- задані студентом питання продемонстрували певне знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем античної культури продемонстрував певне знання та вміння використовувати фахову термінологію.

2 бали:

- студент прийняв участь в 21 - 40 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не мали суттєвого характеру;

- задані студентом питання продемонстрували окремі знання матеріалу та не завжди сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем античної культури продемонстрував деякі знання та вміння використовувати фахову термінологію.

1 бал:

- студент прийняв участь в 5 - 20 % семінарських занять;
- доповнення до відповідей колег були поодинокі та не завжди мали безпосереднє відношення до питання, що обговорювалося;
- задані студентом питання продемонстрували уявлення про матеріал, що вивчається, та не сприяли висвітленню певного питання;
- в процесі обговорення проблем античної культури студент продемонстрував окремі знання та вміння використовувати фахову термінологію. **0 балів:** студент не брав участь в семінарських заняттях

ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ.

Студент має виконати контрольну роботу з античної культури, яка передбачена навчальним планом підготовки фахівців. Орієнтована тематика контрольних робіт подана в НМК. Контрольна робота має складатися з вступу, основної частини та висновків та містити список використаної літератури.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ:

20 – 17 балів:

- студент всебічно обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував глибоке знання змісту обраної теми, вільне оперування культурологічними категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз відповідних питань;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- текст роботи викладено лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- роботу написано грамотно, оформлено відповідно до вимог та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

16– 13 балів:

- студент достатньо обґрунтував актуальність теми роботи, чітко визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував знання змісту обраної теми, оперування культурологічними категоріями, провів культурологічний аналіз відповідних питань;
- в цілому висвітлені знання з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- текст роботи викладено послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані;
- роботу написано грамотно з використанням культурологічної фахової лексики, оформлено в цілому відповідно до вимог.

12– 9 балів:

- студент надав певне обґрунтування актуальності теми роботи, визначив мету та задачі, методологічну базу;
- студент продемонстрував певне знання змісту обраної теми, виклавши основні її положення;
- висвітлені знання з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;

- текст роботи викладено недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- робота, в цілому, написана грамотно, проте допущені помилки щодо її оформлення.

8– 5 балів:

- актуальність теми недостатньо висвітлено, мета та задачі не мають чітких формулювань;
- студент продемонстрував роздуми з обраної теми, відсутність знань основних мистецтвознавчих категорій;
- текст роботи містить певні уявлення з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та відповідної літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

4– 1 бал:

- студент надав спробу обґрунтування актуальності теми роботи, мета та задачі дослідження не визначені;
- студент продемонстрував відсутність знань з обраної проблеми;
- робота містить певні уявлення з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо обраної проблематики;
- текст роботи викладено фрагментарно, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні;
- роботу написано з багатьма помилками та значними порушеннями щодо її оформлення.

0 балів: робота відсутня

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 35 балів.

Підсумкова робота складається з трьох питань, які мають на меті перевірити рівень знань студентів з дисципліни «Антична культура».

Відповіді студента на 1-2 питання максимально оцінюється 10 балами, на 3 питання 20 балами.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

20 – 16 балів:

- студент продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування культурологічними категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз означеної проблеми;
- глибоко і всебічно висвітлені знання з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- відповідь повністю репрезентує певну культурологічну проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань;
- відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків;
- відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз;
- відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок.

15– 12 балів:

- студент продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними культурологічними категоріями, аргументовано виклав означену проблему;

- в цілому висвітлено знання з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури, проте допущені незначні помилки та окремі неточності у формулюваннях;
- відповідь репрезентує певну культурологічну проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми;
- здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності;
- відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані; - відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми; - відповідь написана грамотно з використанням культурологічної фахової лексики.

11– 8 балів:

- студент продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми;
- висвітлені знання з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними;
- відповідь побудована навколо певної культурологічної проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні;
- здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; - відповідь, в цілому, написана грамотно.

7– 5 балів:

- студент продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних культурологічних категорій;
- відповідь містить певні уявлення з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; - відповідь написана з помилками.

4– 1 балів:

- студент продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання;
- відповідь містить певні уявлення з античної культури, основних положень теоретичних першоджерел, візуальних матеріалів та рекомендованої літератури;
- посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні;
- відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики;
- відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки;

- відповідь написана з багатьма помилками.
0 балів: відповідь відсутня

**КОМПЛЕКТИ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ З
НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН, ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ
БІЛЕТИ АБО КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ
ЗАВДАНЬ ДЛЯ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ**

ККР Антична культура

Питання до письмового іспиту «Антична культура»

1. Предмет, мета курсу. Етапи вивчення античності.
3. Античність та сучасна культура .
4. Методи дослідження античної культури, головні джерела з античності.
5. Кріто-мікенська цивілізація.
6. Умови формування античної культури. Характерні риси культури Давньої Греції.
7. Гомерівський період: формування аристократичного ідеалу.
8. Період архаїки у Давній Греції: основні досягнення.
9. Античний поліс: структура, функції, грецький патріотизм. Ойкос. Давньогрецький поліс – римський цивітас: спільні та відмінні риси.
10. Класичний період у Греції: основні досягнення.
11. Полісна демократія. Оратори та софісти.
12. Феномен грецького дива: культ краси та освіченості.
13. Моделі розвитку полісу. Афіни. Спарта.
14. Платонівська ідеальна держава. Політія Аристотеля.
15. Приватна власність, рабовласництво, архе в класичний період Греції.
16. Агональність давньогрецької культури.
17. Криза полісу в період еллінізму.
18. Рабовласницька монархія Олександра Македонського та діадорхії. Панеллінізм та космополітизм. Особливості рабовласництва.
19. Еллінсько-східний синтез. Еклектичність елліністичних релігійних уявлень
20. Вплив культури етрусків на культуру італійців.
21. Заснування Риму. Міф та ритуал у начал Давнього Риму. Царський період.
22. Формування римської ідентичності. Римський громадянин.
23. Період ранньої республіки у Римі.
24. Епоха великих завоювань у Римі.
25. Римський ідеал республіки та статус громадян. Міська громадянська община та її склад. Патріархальна родина.
26. Система магістратів у Давньому Римі.
27. Війни з Карфагеном. Епоха громадянських воєн та кризи.
28. Епоха принципату. Реформи Октавіана Августа. “Золотий вік” римської культури.
29. Еволюція римської імперії. Основні імператори.
30. Домінант як ознака кризи римської культури.
31. Пізня римська імперія: характерні ознаки кризи. Західна та Східна Римська імперія
32. Виникнення християнства. Християнство та римська релігійність.
33. Внутрішні конфлікти та завоювання Риму. Питання про культуру варварів.
34. Грецька колонізація Північного Причорномор’я. Античні факторії та колонії на території України (Пантікапей, Ольвія).
35. Культура Боспорського та Скіфського царства.
36. Антична міфологія: грецький та римський варіанти. Антропоморфізм грецької міфології та ідея долі.
37. Передфілософічність гомерівського епосу та творів Гесіоду.
38. Антична міфологія: основна структура, функції. Типи міфологем.
29. Ритуали та культу богів у Греції та Римі.

40. Ігри, містерії, релігійні свята давніх греків. Пантеон давніх римлян. Мантіка у Римі
41. Прогнозис і жрецтво у давньоримській культурі
42. Релігійні течії пізньої античності.
43. Поняття античної науки. Мусейон – перший науково-дослідницький центр.
44. Від міфу до філософії – Фалес, Піфагор, Парменід, Геракліт.
45. Антична математика, астрономія, географія. Система наук у Аристотеля.
46. Натурфілософія. Парменід та елеати. Демокріт.
47. Сократ та соціально-етична проблематика філософії Греції.
48. Платон та платонізм.
49. Філософська спадщина Арістотеля.
50. Неоплатонізм.
51. Антична архітектура. Архітектурні ордери. Особливості та основні етапи архітектурного будівництва греків та римлян. Храми та споруди громадського призначення.
52. Скульптура, живопис: основні канони, школи та стилі.
53. Гомерівський епос. Досягнення грецького епосу.
54. Лірика у Давній Греції та Давньому Римі.
55. Римська література та жанр роману.
56. Театр як цілісний культурний феномен. Аттична трагедія та комедія.
57. Есхіл, Софокл, Евріпід.
58. Досягнення пізнього періоду давньогрецького театру.
59. Римський театр та видовищна культура.
60. Мусична культура та музика. Теорія мистецтва.
61. Виховання та ставлення до Інших в античній культурі.
62. Правова культура Греції. Успіхи юриспруденції у Римі.
63. Культурний тип античності.
64. Грецька естетика. Калокагатія. Естетика у Арістотеля. Особливості римської естетики.
65. Родинні стосунки в античності. Андрон та гінекей. Ставлення до дітей. Кохання та образи любові в античності.
66. Античність в оцінках культурологів.
67. Вплив античності на культуру України.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ, КУРСОВИХ, ДИПЛОМНИХ, РЕФЕРАТІВ ТОЩО

Методичні вказівки до написання контрольних та кваліфікаційних робіт (курсів, дипломні)

Написання курсової роботи включає наступні етапи:

- ознайомлення з основними вимогами написання курсової роботи;
- вибір та закріплення теми курсової роботи;
- складання плану та узгодження його з викладачем;
- підбір та вивчення літературних джерел;
- написання та оформлення курсової роботи; • підготовка курсової роботи до захисту;
- захист курсової роботи.

Курсова робота повинна бути самостійною працею, в якій на основі виконаних досліджень сформульовано та обґрунтовано наукові положення, сукупність яких можна класифікувати як нову ідею або теоретичне обґрунтування проблем.

Вибір теми курсової визначається спрямованістю культурологічного курсу “Антична культура”, матеріали курсової апробуються на семінарах з “Античної культури”, засіданнях культурологічної секції наукового студентського товариства, студентських наукових конференціях та круглих столах.

Курсова робота повинна включати:

- *титульний аркуш;*
- *зміст;*
- *вступ;*
- *основну частину, яка складається з декількох розділів;*
- *висновки;*
- *список використаних джерел;*
- *додатки (при їх наявності).*

Обсяг курсової роботи повинен становити 30 – 40 сторінок тексту. У зазначений обсяг не входять додатки, список використаних джерел. Але всі сторінки зазначених елементів роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Набір тексту курсової роботи та його роздрукування здійснюються за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або в пізніших версіях) з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм) через півтора міжрядкових інтервали з використанням стандартного шрифту Times New Roman, розмір кегля 14. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. Бажано використовувати ксероксний папір.

Текст курсової роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки 170 x 257 мм, залишаючи відповідно поля таких розмірів: ліве – 35 мм, праве – 15 мм, верхнє – 15 мм, нижнє – 20 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 5 знакам (1,25 см). Друкарські помилки, описки і неточності, які виявилися в процесі написання курсової роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним або рукописним способом.

Текст основної частини курсової роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин дипломної роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «РОЗДІЛ 2», «РОЗДІЛ 3», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. *Крапку в кінці заголовка не ставлять.* Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. *Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам.* Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів і т. д. подаються арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою курсової роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. *На титульному аркуші номер сторінки не проставляють.* На наступних сторінках роботи номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Номер розділу проставляють після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «1.2.3.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Методичні вказівки до написання кваліфікаційних робіт/дипломних/

Теми дипломних робіт

1. Естетика гомерівського Космосу.
2. Свобода слова та думки в Афінах.
3. Давньогрецька та римська система цінностей.
4. Міфологема долі в грецькій міфології.
5. Містерії та окультизм в Елладі.
6. Піфагорейський космос
7. Ставлення до Іншого в античності (міф, побут, соціальні та етнічні вчення).
8. Філософські проблеми грецької трагедії: сучасні інтерпретації.
9. Дискусійні питання етрускології.
10. Імператорський Рим: міфи та дійсність.
11. Жанр роману в римській літературі: культурологічне та філософське значення.
12. Мантичні вчення та видовища давніх римлян.
13. Морально-етичне вчення ранніх християн. Класичні джерела та апокрифи.
14. Грецькі колонії на території України: вплив античності на культуру України.
15. Культура скіфів та Скіфського царства.

Методика написання та зміст дипломної роботи

Дипломна робота представляє собою випускню кваліфікаційну роботу наукового змісту, яка має внутрішню єдність та відображає хід та результати розробки вибраної теми. Вона повинна відповідати сучасному рівню розвитку науки, а її тема – бути актуальною. Дипломна робота подається в такому вигляді, який дозволяє судити, наскільки повно відображені та обґрунтовані положення, висновки та результати, їх новизна та значущість. Сукупність отриманих в такій роботі результатів повинна свідчити про наявність у її автора початкових навичок наукової

діяльності в вибраній галузі професійної діяльності. Написання дипломної роботи включає наступні етапи:

- ознайомлення з основними вимогами написання дипломної роботи;
- вибір та закріплення теми дипломної роботи;
- складання плану та узгодження його з керівником дипломної роботи;
- підбір та вивчення літературних джерел;
- написання та оформлення дипломної роботи;
- підготовка дипломної роботи до захисту;
- захист дипломної роботи.

Дипломна робота повинна бути самостійною працею, в якій на основі виконаних досліджень сформульовано та обґрунтовано наукові положення, сукупність яких можна класифікувати як нову ідею або теоретичне обґрунтування проблеми.

Виконання дипломної роботи повинно підтвердити вміння студента:

- генерувати та обґрунтовувати нові наукові ідеї, розраховані на близьку або далеку перспективу, самостійно проводити дослідження;
- використовувати набуті в процесі навчання теоретичні знання, практичні навички для вирішення певної проблеми;
- аналізувати літературні, наукові джерела;
- узагальнювати матеріали та застосовувати сучасну методику наукових досліджень при вирішенні визначеної проблеми;

У дипломній роботі необхідно логічно і аргументовано викладати зміст і результати досліджень, уникати загальних слів і бездоказових тверджень.

Дипломну роботу оцінюють не тільки за теоретичною науковою цінністю, актуальністю теми, а й за рівнем загальнометодичної підготовки, що передусім знаходить відображення в її композиції. Кожний автор обирає свій порядок подання наукових матеріалів, що забезпечує внутрішній логічний зв'язок у такому вигляді, який він вважає найкращим і найбільш переконливим для розкриття свого творчого задуму. Але при цьому дипломна робота повинна включати:

- *титульний аркуш;*
- *зміст;*
- *вступ;*
- *основну частину, яка складається з декількох розділів;*
- *висновки;*
- *список використаних джерел;*
- *додатки (при їх наявності).*

Вступ розкриває сутність і стан наукової проблеми та її значущість, підстави для розробки теми. Вступ – це формулювання проблеми дослідження, викладення необхідних вихідних даних про предмет розмови, задачу дослідження, авторська оцінка шляхів її рішення. На основі старого знання автор формулює нове, що визначає подальше сприйняття змісту тексту. Практично завжди потрібно відобразити в ньому наступні пункти:

- визначення теми роботи;
- обґрунтування вибору теми, визначення її актуальності та значущості для науки;
- визначення меж дослідження (предмет, об'єкт, хронологічні рамки);
- визначення основних цілей роботи та другорядних задач;
- визначення теоретичних основ та базового методу дослідження.

Актуальність теми – обов'язкова вимога до будь-якої дипломної роботи. В актуальності висвітлюють головне – сутність проблемної ситуації, при цьому важливо показати, де пролягла межа між знанням і незнанням з предмета дослідження.

Мета і завдання дослідження. Формулюють мету роботи і завдання, які необхідно розв'язати задля її досягнення. Мета роботи звичайно тісно переплітається з назвою роботи і повинна чітко вказувати, що саме вирішується в дипломній роботі.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію та обирається для вивчення. *Предмет дослідження* міститься в межах об'єкту, предмет та об'єкт співвідносяться між собою як загальне та часткове.

Наукова новизна одержаних результатів. Обов'язково у вступі вказують нові наукові положення, запропоновані особисто автором.

Апробація результатів дослідження. Якщо студент приймав участь в наукових конференціях, симпозіумах, круглих столах, вказується назва заходу та його дата.

Публікації. При наявності друкованих публікацій треба вказати, в яких збірниках наукових праць, матеріалах конференцій були опубліковані положення дипломної роботи.

Основна частина присвячена розкриттю, деталізації, доказу, аргументації основних положень роботи, які були викладені у вступі тезисно. Висвічується процес дослідження, дається аналіз та узагальнення отриманих результатів, їх інтерпретація та пояснення. Ця частина дипломної роботи складається з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. Кожен розділ починають з нової сторінки. Наприкінці кожного розділу формулюють висновки зі стислим викладенням наведених у розділі наукових результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від незначущих подробиць.

Висновки – це підсумкове викладення основного, концептуального змісту роботи, стисле формулювання найважливіших наукових результатів, отриманих в дипломній роботі. Писемна наукова мова має й суто стилістичні особливості. Об'єктивність викладу – основна її стилістична риса. Обов'язковою вимогою об'єктивності викладу матеріалу є також вказівка на джерело повідомлення, автора висловленої думки чи якогось виразу. У тексті цю умову можна реалізувати за допомогою спеціальних вставних слів і словосполучень (*за повідомленням..., за відомостями..., на думку..., за даними..., на нашу думку...*).

Діловий і конкретний характер опису явищ, які вивчаються, фактів і процесів майже повністю виключає емоційно забарвлені слова та вигуки. Стиль писемної наукової мови – це безособовий монолог. Виклад зазвичай ведеться від третьої особи, бо увага зосереджена на змісті та логічній послідовності повідомлення, а не на суб'єкті. Авторське «я» ніби відступає на другий план. Стало неписаним правилом в наукових працях замість «я» використовувати «ми» (*на нашу думку..., нами доведено..., наше бачення...*). Використовується також форма викладу від третьої особи (*автор вважає...*).

Якостями, які визначають культуру наукової мови, є *точність, ясність і стислість*. Багатослів'я або мовна надмірність найчастіше виявляється у вживанні зайвих слів. До мовної надмірності слід віднести й уживання без потреби чужомовних слів, які дублюють українські й тим самим невиправдано ускладнюють вислів. Інший різновид багатослів'я – тавтологія, тобто повторення одного і того ж іншими словами, і цього треба уникати при написанні дипломної роботи.

Оформлення дипломної роботи. Обсяг дипломної роботи повинен становити 70 – 80 сторінок тексту. У зазначений обсяг не входять додатки, список використаних джерел. Але всі сторінки зазначених елементів дипломної роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Набір тексту дипломної роботи та його роздрукування здійснюються за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або в пізніших версіях) з одного боку аркуша білого паперу формату А4 (210 x 297 мм) через півтора міжрядкових інтервали з використанням стандартного шрифту Times New Roman, розмір кегля 14. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. Бажано використовувати ксероксний папір.

Текст дипломної роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки 170 x 257 мм, залишаючи відповідно поля таких розмірів: ліве – 35 мм, праве – 15 мм, верхнє – 15 мм, нижнє – 20 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і дорівнювати 5 знакам (1,25 см). Друкарські помилки, описки і неточності, які виявилися в процесі написання дипломної роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці виправленого тексту машинописним або рукописним способом.

Текст основної частини дипломної роботи поділяють на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Заголовки структурних частин дипломної роботи: «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ 1», «РОЗДІЛ 2», «РОЗДІЛ 3», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. *Крапку в кінці заголовка не ставлять.* Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. *Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам.* Кожну структурну частину дипломної роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів і т. д. подаються арабськими цифрами без знаку №. Першою сторінкою дипломної роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок роботи. *На титульному аркуші номер сторінки не проставляють.* На наступних сторінках дипломної роботи номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Номер розділу проставляють після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад «1.2.3.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту. Пункт може не мати заголовка. Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Загальні правила цитування та посилання на використані джерела. Оформлення списку використаних джерел

При написанні дипломної роботи необхідно давати посилання на джерела, на основі яких розробляються проблеми, завдання, питання. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій.

Посилання в тексті дипломної роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад: «...у працях [1-7]...»; «...у працях [1, 7, 23]...». Коли в тексті дипломної роботи необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, необхідно наводити посилання у квадратних дужках з обов'язковою вказівкою номеру сторінки. При цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань. Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, на яке дане посилання в дипломній роботі, наприклад: «...у монографії [11, стор. 203]...».

Задля підтвердження власних аргументів посилання на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити *цитати*. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного витягу може спотворити зміст, закладений автором. Загальні вимоги до цитування наступні:

- текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. В цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинне бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому

місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;

- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- при непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точними у викладенні думок автора, коректними щодо оцінювання його позиції та давати відповідні посилання на джерело.
- цитування не повинно бути ні надмірним, ні недостатнім, бо це знижує рівень наукової праці: надмірне цитування створює враження компілятивної праці, а недостатнє знижує наукову цінність викладеного матеріалу.

Бібліографічний апарат у дипломній роботі – це ключ до використаних автором джерел. Крім того, він певною мірою відбиває наукову етику й культуру наукової праці. Саме з нього можна зробити висновок про ступінь ознайомлення студента з наявною літературою за досліджуваною проблемою. Література подається в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів. Відомості про джерела, які включені до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і вихідних даних видавництва. Бібліографічний опис самостійних видань (книг, наукових монографій, брошур, довідкових видань, збірників документів, збірників статей, збірників статистичних матеріалів і т. ін.) супроводжується наступною інформацією (опис робиться мовою оригіналу):

- прізвище та ініціали автора (якщо такий є);
- повна назва книги (з підзаголовками, які можуть йти після коми, через крапки, через двокрапку, в дужках);
- після навісної риски – дані про перекладача (якщо це переклад) чи про редактора (якщо книга написана групою авторів), дані про чисельність томів;
- після тире – назва міста, де видана книга;
- після двокрапки – пробіл, назва видавництва;
- після коми – рік видання;
- кількісна характеристика (загальний обсяг сторінок).

Наведемо декілька прикладів оформлення літератури:

Монографії (один, два або три автори):

Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика 90-х. – Київ : Факт, 2001. – 278 с.

Складові частини книги, збірника або журналу:

Лук М. Микола Костомаров: історіософія та соціальна філософія українського романтизму // Молода нація, № 1 (22), 2002. – С.28 – 89. або Молода нація. – 2002. – №1.

Іноземні видання:

Connor S. Postmodernist Culture. An Introduction to Theories of the Contemporary. – London: Blackwell Publishers, 1997. – 320 p.

При написанні дипломної роботи необхідно правильно оформлювати посилання. Наприклад:

- посилання на одну з книг [34];
- посилання на декілька творів [4; 26; 31];
- посилання на багатотомне видання [7; т. 12];
- посилання на конкретну сторінку [16, стор. 23].